

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 40 (5145) 8 кастрычніка 2021 г.

ISSN 0024-4686

16+

Новыя
гарызонты
Пушкінкі
стар. 5

Радкі
анталогіі:
да паразумення
стар. 7

На фотаздымках
Яна
Булгака...
стар. 14

Стварэнне новага сусвету

Каляж Кастуся Дробава.

Гран-пры XV Рэспубліканскага конкурсу дыпломных праектаў выпускнікоў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных архітэктурных школ Рэспублікі Беларусь.

Менавіта ў стварэнні новага сусвету, новай рэчаіснасці і заключаецца сапраўдная місія архітэктараў на гэтай зямлі. Дойлід, як паўнамоцны дэміург, якому ледзь не самім Богам дэлегавана права відазмяняць наваколле, стварае новы макракосм (што называецца, па ўласным разуменні), літаральна кіруючы лёсамі іншых людзей. Калі падумаць, архітэктар ж і напраўду задае наша жыццё: уплываючы на штодзённы быт, яна заўсёды і паўсюль нас суправаджае.

У кастрычніку для ўсіх прадстаўнікоў слаўнай прафесіі дойдзе даў, а таксама для шараговых аматараў гэтага кірунку мастацтва з'явілася добрая нагода для святкавання. Пачынаючы з 1996 года ў першы панядзелак месяца ва ўсім свеце адзначаецца Міжнародны дзень архітэктуры. Менавіта па гэтай прычыне шматлікія архітэктурныя мерапрыемствы часта прыпадаюць на сярэдзіну восені: у многіх краінах ладзяцца выстаўкі, праходзяць адпаведныя біенале.

Аднак жа ў Беларусі сёлетняе свята азнаменавана яшчэ адной важнай падзеяй — Годам архітэктуры і горадабудаўніцтва ў краінах СНД. У сувязі з гэтым традыцыйны Нацыянальны фестываль архітэктуры, які ладзіцца раз на два гады, таксама перанесены на кастрычнік. Афіцыйнае адкрыццё знамянальнага фэсту адбылося ў першы дзень месяца ў Рэспубліканскім ДOME архітэктараў. Апрача іншага, у межах вялікага фестывалю падвялі вынікі IX Мінскага міжнароднага біенале маладых архітэктараў «Леанарда».

Працяг на стар. 4

ISSN 0024-4686

9 770024 468001

2 10 40

«ЛіМ»-акцэнт

Дзяржава. Суверэнiтэт і незалежнасць любой краіны не купляюцца і не прадаюцца, адзначыў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ў інтэрв’ю тэлекампаніі CNN. Ніякіх цен тут няма і быць не можа. «Тым больш гэта са мной», — падкрэсліў беларускі лідар. Наконт таго, што Беларусь увойдзе ў склад ЗША, Вялікабрытаніі або Расіі, — гэта абсалютнае глупства: «Мы з Пуціным, кіраўніцтва Расіі і Беларусі ў цэлым дастаткова разумныя, каб у рамках дзвюх незалежных, суверэнных дзяржаў стварыць такі саюз, які будзе яшчэ мацнейшы за ўнітарнае ўтварэнне», — рэзюмаваў Аляксандр Лукашэнка.

Віншаванне. «Мы па праве называем гэтае свята Вусенародным», — адзначыў Прэзідэнт Беларусі, віншуючы работнікаў сферы адукацыі краіны з Днём настаўніка. «Самыя шчырыя віншаванні і словы захаплення гучаць у адрас настаўнікаў, якія сэрцам выбралі гэты пачэсны і вельмі адказны шлях. Ваша любоў да дзяцей і свайго прадмета, асабісты прыклад беражлівага стаўлення да традыцый і нацыянальных каштоўнасцей, цвёрдая грамадзянская пазіцыя выходзяюць сапраўдных патрыётаў, якія любяць родную зямлю», — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы.

Прысвячэнне. Тэматычная выстаўка «Настаўнік, перад імем тваім» адкрылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і будзе працаваць да 9 лістапада. Экспазіцыя налічвае каля 60 дакументаў на англійскай, рускай і беларускай мовах, сярод якіх — кнігі, перыядычныя выданні, буклеты. Значную частку складаюць дакументы міжнародных арганізацый (ААН, ЮНЕСКА, МАП). Матэрыялы азнаёмяць чытача з выданнямі, у якіх раскрываецца сутнасць прафесіі настаўніка, разглядаецца роля педагога ў развіцці чалавека і грамадства. Выставачны праект дае магчымасць звярнуць увагу на праблемы настаўнікаў на нацыянальным і сусветным узроўнях, прааналізаваць поспехі педагогаў у міжнародным кантэксце, адзначаюць арганізатары выстаўкі.

Праект. Часовая экспазіцыя «Нюрнбергскі набат. Без тэрміну даўнасці» адкрылася ў Беларускам дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. На выстаўцы — звыш 200 унікальных экспанатаў, большасць з якіх дэманструецца ў Беларусі ўпершыню. Да ўвагі наведвальнікаў — рэліквіі, якія адлюстроўваюць жаклівую штодзённую нацысцкіх канцлагераў: рэчы дзяцей-вязняў Майданека, тканіна, вырабленая з выкарыстаннем валасоў жанчын, забітых нацыстамі ў Асвенціме, графічныя работы, выкананыя былымі вязнямі. Матэрыялы для выставачнага праекта прадастаўлены Дзяржаўным цэнтральным музеем сучаснай гісторыі Расіі, Расійскім дзяржаўным архівам сацыяльна-палітычнай гісторыі, Архівам знешняй палітыкі Расійскай Федэрацыі і Галерэяй Мамантава.

Культура. У Беларусі праходзяць Дні культуры Таджыкістана, паведаміла БелТА. Дэлегацыю Рэспублікі Таджыкістан узначальвае першы намеснік міністра культуры Назарыен Абід Адзілзада. У кінатэатры «Піянер» прапануюць Дні кіно з паказам ігравых і неігравых фільмаў. У Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся гала-канцэрт майстроў мастацтваў Таджыкістана, а ў фазе адкрылася выстаўка таджыкскіх народных промыслаў. У Маладзечне сёння запланавана выступленне артыстаў з Таджыкістана. Дружалюбныя беларуска-таджыкскія адносіны, якія традыцыйна будуць на трывалым фундаменце гістарычных і культурных сувязей, набываюць дадатковую дынаміку, адзначаюць у Міністэрстве культуры Беларусі.

Нагода. Тэматычная выстаўка «Чароўныя гукі беларускай паэзіі ў песнях» да Міжнароднага дня музыкі працуе ў нотна-навуковай бібліятэцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. У экспазіцыі прадставілі рукапісы песень Льва Абеліевіча, Ігара Алоўнікава, Анатоля Багатырова, Генрыха Вагнера, Віктара Войціка, Ігара Лучанка і Дзмітрыя Смольскага, пакладзеных на вершы Максіма Багдановіча, Пятра Глебкі, Якуба Коласа, Янкі Купалы, Адама Руска і Максіма Танка. «У нашым фондзе захоўваюцца не толькі надрукаваныя творы беларускіх кампазітараў, але і рукапісы твораў. Яны складаюць спадчыну беларускай музычнай культуры і даюць магчымасць убачыць асаблівасці афармлення і індывідуальны почырк аўтара, адчуць атмасферу, у якой ствараўся твор», — падкрэслілі БелТА ў бібліятэцы.

Рэгіёны. У Іванаве Брэсцкай вобласці стварылі ландшафтна-культурны парк макетаў страчаных аб’ектаў гісторыка-культурнай спадчыны. Парк размясціўся ў цэнтры Іванава. Паводле задумы, адсюль турысты могуць пачаць знаёмства з горадам і раёнам. Дамінанта — шэсць мініяцюрных славуцасцей. Маке-ты вызначаюцца дакладнасцю архітэктурных дэталей. Над імі працавала група майстроў пад кіраўніцтвам гродзенскага эксперта Ігара Лапехі. Копіі гістарычных будынкаў стварылі на аснове архіўных дакументаў і ма-люнкаў Напалеона Орды, маштаб работ — 1:10. Мініа-цюрны зроблены з водаўстойлівых палімерных матэры-ялаў. Кожны з аб’ектаў абазначаны QR-кодам, які адсы-лае на сайт цэнтральнай раённай бібліятэкі.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

стасункі

Пра Беларусь — для юных сербаў

УБялградзе пабачыла свет кніга дакументальных тэкстаў Алеся Карлюкевіча «Апавяданні з Беларусі» («Приче из Белорусије»). Перакладчыца — маладая пісьменніца Даяна Лазаравіч.

Пад адной вокладкай сабраны кразнаўчыя аповеды беларускага аўтара пра розныя адрасы нашай Айчыны, пра славурых землякоў: Віцебск, старажытны Ігумен (сённяшні Чэрвень), палескі Лунінец, пухавіцкае мястэчка Дукора, пра Аляксандра Ельскага — вялікага калекцыянера зямлі беларускай, пра пісьменніка Юзафа Ігнацы Крашэўскага — «пружанскага Дзюма»... Раней кніга — на рускай мове — «Рассказы об Отечестве» выйшла ў выдавецтве «Адукацыя і выхаванне». Сёлета зборнік кразнаўчых нарысаў, адрасаваных юнаму чытачу, выдадзены і ў Яшкар-Але (Расійская Федэрацыя, Марый Эл) у перакладзе на марыйскую мову.

Перакладчыца Даяна Лазаравіч — добры сябар беларускай літаратуры. Яна пераклала на сербскую мову творы дзясяткаў паэтаў і празаікаў Беларусі. Асобнымі кнігамі ў яе перастварэннях пабачылі свет творы Янкі Купалы, Алеся Бадака, Максіма Багдановіча, Сяргея Панізініка, Віктара Кажуры...

З прадмовай да кнігі «Апавяданні з Беларусі» выступіў сербскі пісьменнік і выдавец Мілуцін Турычаквіч. Беларускі зборнік выйшаў у серыі выдавецтва «Алма» — «Еўрапейская кніжніца». Будзем спадзявацца, што ў гэтым творчым праекце пабачаць свет і іншыя кнігі беларускіх пісьменнікаў.

Сяргей ШЫЧКО

з нагоды

У госці да паэта

Штогод Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры працягвае адкрываць новыя факты, звязаныя з айчыннай літаратурай і асобамі, якія яе стваралі. Так прасоўваецца наша культура. Сёння гэта сапраўдны літаратурны дом, куды можна прыйсці, каб сустрэцца з любімымі пісьменнікамі. Можна пабачыць рарытэты, дакументы, унікальныя фотаздымкі і нават пачуць запісы — галасы паэтаў.

Усё гэта было на юбілейнай вечарыне «Генадзь Бураўкін. Мой боль і запавет...» Назву арганізатары пазычылі з кнігі, якая выйшла ў Выдавецкім доме «Звязда».

Падчас мерапрыемства прадставілі матэрыялы з архіва паэта, якія ўдава пісьменніка Юлія Якаўлеўна Бураўкіна перадала ў фонды музея. Яны разам з сынам былі вельмі ўражаны, як многа людзей прыйшло ўшанаваць памяць творцы.

Упершыню ў музеі былі выстаўлены і скульптурныя работы Эдуарда Астаф’ева, прысвечаныя Генадзю Бураўкіну. Скульптар падзяліўся, што знаёмства з пісьменнікамі яго ўзбагаціла, ён адкрываў дзякуючы гэтаму незвычайных, натхнёных асоб, якія вельмі любілі сваю зямлю.

Генадзь Бураўкін — паэт, журналіст, дыпламат, адзін з яскравых і самабытных прадстаўнікоў пасляваеннага пакалення. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы за кнігу вершаў «Варта вернасці» (1980). Перакладаў на беларускую мову вершы рускіх, украінскіх, маўдаўскіх, балгарскіх паэтаў. Укладальнік кнігі «Наш Быкаў» — першай кнігі ўспамінаў пра Васіля Быкава. Нельга знайсці беларусаў, якія б ніколі не чулі вершаў Генадзя Бураўкіна. Менавіта пад яго «Калыханку» расло не адно пакаленне, многія вершы сталі песнямі, у тым ліку «Завіруха» і «Зачарованая». Праз прыгожае слова паэт прасоўваў любоў да сваёй краіны і да малой радзімы — Полаччыны, да роднай мовы.

А для сяброў ён яшчэ застаўся вельмі адкрытым і шчырым чалавекам.

— Генадзя я ведаю з самага пачатку яго творчай дзейнасці. Мы вучыліся разам ва ўніверсітэце, там, на філфаку, абмяркоўвалі яго вершы. Пасля ўніверсітэта я працаваў з ім на беларускім радыё, — згадвае паэт, фалькларыст, мовазнавец, кіраўнік праекта «Беларускі кнігазбор» Кастусь Цвірка. — Тады на Усесаюзным радыё выйшла перадача «Весёлая волна», і Рыгор Канавалаў, які кіраваў намі, вырашыў таксама зрабіць

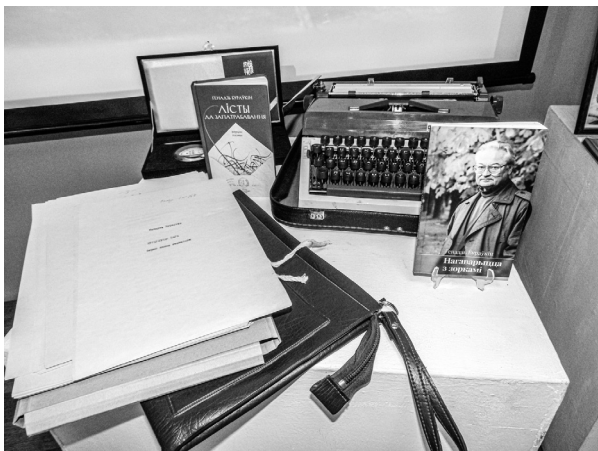
Чытаем Караткевіча па-кітайску

Часопіс «Беларусь» у сваім кітайскім выпуску працягвае публікацыю «Дзікага палявання караля Стаха» Уладзіміра Караткевіча: выйшаў дзявяты, вераснёўскі, нумар з другой часткай публікацыі.

Мяркуецца, што твор у перакладзе на кітайскую мову будзе друкавацца да канца 2021 года. Перакладчык — студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Сунь Фаньці. Малады «суразмоўца» з класікам беларускай літаратуры працаваў над перакладам каля двух гадоў. Зробленае даваў на прычытанне сябрам, знаёмым, якія валодаюць кітайскай мовай. Пераклад прачыталі і адрэдагавалі непасрэдна ў Кітаі. Будзем спадзявацца, што публікацыю «Дзікага палявання караля Стаха» на кітайскай мове заўважаць і ў Паднябеснай.

Нагадаем, што ў розныя дзесяцігоддзі асобнымі выданнямі ў Кітаі да чытача прыходзілі творы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Петруся Броўкі, Янкі Маўра, Кандрата Крапівы, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Паўла Кавалёва, Алеся Адамовіча і іншых паэтаў і празаікаў.

Раман СЭРВАЧ

крытычную перадачу «На калючай хвалі», на яе прызначыў Генадзя Бураўкіна і мяне. Мы рабілі выпускі па чарзе. Бралі «рэпарцёр» на плечы і ішлі шукаць розныя грамадскія хібы. Перадача стала папулярнай, але раптам званок з ЦК, маўляў, хопіць крытыкаваць. Калі мы толькі прыйшлі працаваць, былі бяздомнікі, і Канавалаў так намі апекаваўся, што знайшоў на дваіх адну двухпакёвую кватэру. У большым пакоі быў я з сям’ёй (тры чалавекі), а ў другім — Бураўкін з Юляй.

Зіновій Прыгодзіч, які больш за 40 гадоў быў знаёмы з Генадзем Бураўкіным, згадаў, што, дзе б яны ні перасякаліся: на мерапрыемствах ці ў грыбах — заўсёды вялі гаворку пра літаратуру. Некаторыя з тых сустрэч ён запісваў і такім чынам збіраў матэрыял. А яшчэ мае неацэнныя скарб — восем гадзін дыктафоннага запісу гутаркі з Генадзем Мікалаевічам. Калі ўключае камп’ютар і чуе той запіс, ствараецца поўная ілюзія, што сябар нікуды не сыходзіў, што ён побач.

Дарэчы, сам Генадзь Бураўкін не пакінуў кнігі ўспамінаў, хаця ў яго былі такія планы і нават падрыхтавана назва — «Вузлы памяці». Зрабіць такую працу пісьменніка ўпрошвалі яго сябры, у тым ліку Васіль Быкаў і Рыгор Барадулін. Спачатку Генадзь Мікалаевіч гаварыў, што зарана брацца за гэтую справу, а пазней паставіўся да пытання з містычнай фатальнасцю. Казаў, што яго найбліжэйшыя сябры напісалі ўспаміны і пасля вельмі хутка пайшлі з гэтага свету. Так ён адкладаў да апошняга... Але памяць засталася, яна перадаецца і да гэтага часу праз кнігі, фотаздымкі, дакументы і цёплыя гісторыі тых, хто быў побач з пісьменнікам.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ, фота аўтара

вектар

Сляды вечнасці, крокі сучаснасці

Брэсцкі раённы краязнаўчы альманах «Астремчаўскі рукапіс» працягвае летапіс гісторыі Брэсцкага раёна, блізкіх ваколіц. Пабачыў свет трэці ў гэтым годзе, а ўвогуле 35-ы па ліку, выпуск выдання.

Альманах не мяняе сваіх традыцый. Па-ранейшаму расказвае пра сучаснасць у судакрананні з гісторыяй краю. Сапраўдны герой нумара — Фёдар Мозаль. Пра яго — у раздзеле «Астремчава і астремчаўцы». Яшчэ ў 1984 годзе Фёдар Аляксеевіч быў прызначаны дырэктарам Астремчаўскага Дома культуры. Менавіта намаганнямі гэтай яркай, шматаблічнай асобы і створаны легендарны калектыв «Астремчаўскія Лявоны».

Цяпер заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Фёдар Мозаль жыве ў Брэсце. Працягвае займацца мастацкім кіраўніцтвам творчых калектываў, у тым ліку і створаным ім народным ансамблем музыкі і песні «Астремчаўскія Лявоны». Падборку матэрыялаў пра таленавітага

арганізатара культурна-асветніцкай дзейнасці ў вёсцы завяршае публікацыя «Гімн Брэсцкага раёна». Словы напісаў Сяргей Любчук, музыку — Фёдар Мозаль.

У раздзеле «Народныя святы і звычаі Берасцейшчыны» — чарговая публікацыя доктара філалагічных навук, кіраўніка лабараторыі «Фальклорыстыка і краязнаўства» Брэсцкага

дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна Іны Швед «Хто в жыво гуляе — той зымой голодае»: жніво на Берасцейшчыне». Несумненна, з цікавасцю шмат хто адкрые для сябе і другі артыкул аўтара — «“К осіне подойді, обнімі, пагаворі...”: асіна ў народных уяўленнях Берасцейшчыны». «Як у полі асіна — так і сіраціна: яе вецер гне і мачаха б’е». Выснова даследчыцы: «...асіна (драўніна якой не гне, а лісце трапечацца нават без ветру) асэнсоўваецца міфалагічным мысленнем неадназначна, яе сімволіка вагаецца ад негатыўнага полюса да пазітыўнага, з перавагай першага».

У выпуску — шмат матэрыялаў, якія носяць літаратурна-краязнаўчы характар, расказваюць пра пісьменнікаў рэгіёна альбо падаюць іх мастацкія творы. Змешчана і падрабязная справаздача «Міжнародны круглы стол прайшоў у абласной бібліятэцы імя Горкага» — тут размова ідзе пра падзею, якая аб’яднала пісьменнікаў Беларусі, Расіі, Узбекістана, Казахстана ў дыскусіях у фарматах афлайн і анлайн.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

цікава ведаць

Мемарыяльныя рэчы сям’і Багдановічаў

Гэты год багаты на юбілейныя даты: 130-годдзе з дня нараджэння Максіма Багдановіча, 105-годдзе вяртання паэта ў Мінск і 105-годдзе напісання твора «Страцім-лебедзь».

У вершы раскрываецца біблейская тэма сусветнага патопу: міфічная птушка Страцім-лебедзь загінула з-за свайго ганарлівага норава, і ад яе не засталася нашчадкаў. Прамых нашчадкаў ад шлюбу Адама і Марыі Багдановічаў таксама не засталася. Велізарны патэнцыял быў закладзены прыродай у слаўны род. Шмат у чым ён быў рэалізаваны ў асобе нашага выдатнага паэта.

На выстаўцы «Пад знакам Страціма» ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча можна ўбачыць мемарыяльныя рэчы сям’і паэта і тыя прадметы, якія захоўваюцца ў гэтай і іншых установах Беларусі.

У экспазіцыі — шкатулка маці Максіма з Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, мемарыяльныя рэчы бацькі паэта з Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, сямейны фотаальбом з Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва. А дамінантай выстаўкі выступае асабістая рэч Максіма Багдановіча — ножык для разразання паперы (з фондаў НГМРБ), паведаміла куратар выстаўкі Ірына Мацяс.

Наведаць экспазіцыю можна з 10 кастрычніка.

Міра ІЎКОВІЧ

імпрэзы

Пісьмо на бяросце

Па-сапраўдному яркае літаратурнае свята — фестываль кнігі і друку «Зоркі Лідскіх небасхілаў» — сабрала жыхароў і гасцей горада на адкрытай пляцоўцы каля Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы. Падчас імпрэзы былі ўшанаваны айчынныя першаасветнікі, друкары і ўсе, хто ўдзельнічае ў стварэнні кнігі.

Наведвальнікаў чакала насычаная творчая праграма з удзелам супрацоўнікаў публічных бібліятэк, членаў літаб’яднання «Суквецце», краязнаўцаў, прадстаўнікоў мясцовай улады, рэдакцый газет, друкарні, магазіна «Кніжны свет», духавенства, БРСМ і творчых калектываў Лідчыны.

Нягледзячы на хмарнае надвор’е, фестываль сабраў шмат гасцей. Значную частку прысутных складалі школьнікі і навучэнцы мясцовых каледжаў. Жывая музыка, чытанне вершаў на беларускай мове, шматлікія выстаўкі, гульнявыя пляцоўкі надалі святу яшчэ большую значнасць і непаўторнасць.

Госці мелі магчымасць азнаёміцца з імправізаванымі выстаўкамі кніг і іншай друкаванай прадукцыі. Вялікай папулярнасцю карыстаўся майстар-клас «Мастацтва пісьма», які пазнаёміў з гісторыяй узнікнення пісьма і кнігі, а майстар-клас «Ад глінянай таблічкі да друкаванай старонкі» даў магчымасць паспрабаваць напісаць пісьмо на бяросце, у тэхніцы вузельчыкавага пісьма і клінапісу.

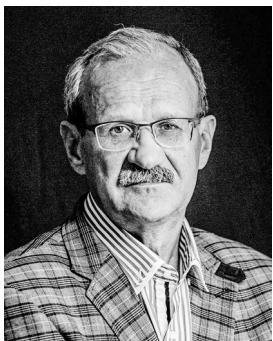
Адметнасцю фестывалю стала ўрачыстае абвяшчэнне літаратурных праектаў, ініцыятарам якіх выступіў Лідскі раённы камітэт БРСМ. Першы праект — «3 мышкай і кніжкай», які прадугледжвае планавыя і сістэматычныя выступленні лідскіх літаратараў перад моладдзю горада і раёна. Другі праект — заснаванне літаратурнай прэміі імя Валянціна Таўлая за найлепшы патрыятычны твор.

Кацярына САНДАКОВА

на развітанне

Пайшоў з жыцця Міхась Шавель, тэатральны дзеяч і рэжысёр, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, член савета Беларускага фонду культуры.

Творца нарадзіўся ў 1949 годзе ў вёсцы Вільянава Пружанскага раёна. У 1972 годзе скончыў рэжысёрскае аддзяленне Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Працаваў дырэктарам Пружанскага раённага Дома культуры, з 1974 года — у Брэсцкім абласным Доме народнай творчасці, старшым інспектарам упраўлення культуры аблвыканкама, памочнікам намесніка старшыні Брэсцкага аблвыканкама. З лістапада 1980-га Міхась Аляксандравіч — дырэктар,

а з 1995 года дырэктар і адначасова мастацкі кіраўнік Брэсцкага абласнога тэатра лялек.

Пад яго кіраўніцтвам тэатр імкнуўся перш за ўсё ствараць спектаклі на аснове твораў нацыянальнай драматургіі. Дзякуючы М. Шавелю на

сцэне ўдала ўвасоблены творы Н. Маціш, У. Ягоўдзіка, Г. Васілеўскай, Н. Тулупавай, У. Граўцова, І. Сідарука. Штогод ішло звыш 300 спектакляў для юных глядачоў Брэста і Брэсцкай вобласці.

У 1995 г. Брэсцкі тэатр лялек разам з Брэсцкім тэатрам драмы і музыкі (дырэктар А. Козак) выступілі арганізатарамі міжнароднага фестывалю тэатральнага мастацтва «Белая Вежа». У 1996 г. М. Шавель абраны прэзідэнтам Беларускага цэнтра Міжнароднага саюза дзеячаў тэатраў лялек, які аб’яднаў работнікаў усіх тэатраў лялек Беларусі, а на базе Брэсцкага была створана штаб-кватэра цэнтра. З 1995 г. Міхась Аляксандравіч узначальваў абласное

аддзяленне грамадскага аб’яднання «Беларускі фонд культуры», выступіў аўтарам ідэі і адным з арганізатараў правядзення штогадовага конкурсу «Берасцейскія зоркі».

У сакавіку 2014 года Міхась Шавель за таленавітае і яскравае кіраўніцтва тэатрам атрымаў узнагароду «Натхненне» ад Беларускага саюза тэатральных дзеячаў.

Аляксей ШАЛАХОЎСКИ

Калектыв Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі выказвае шчырыя спачуванні Людміле Антонаўне Кебіч з прычыны напатакушага яе гора — смерці мужа.

«ЛіМ»-люстэрка

У гістарычным цэнтры Турцыі Анкары адкрыўся Беларускі куток, дзе прадстаўлены творы беларускіх майстроў, паведамляе БелТА. Адкрыццё экспазіцыі прымеркавана да пачатку работы Турэцка-расійскага дома дружбы дыпламатаў і дзеячаў мастацтва. Ініцыятарам праекта з’яўляецца турэцкі калекцыянер і мецэнат Эрол Угурлу, які, дарэчы, мае беларускія і расійскія карані. На адкрыцці Беларускага кутка наведвальнікаў частавалі стравамі беларускай нацыянальнай кухні. Экспазіцыя знаёміць з работамі Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці, Мастоўскага раённага цэнтра рамёстваў, Шчучынскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці.

Арт-тур-шоу мінскай мастачкі Вікторыі Валуок дайшло да Персідскага заліва, інфармуюць «Мінск-Новости». У рамках наватарскага арт-тур-шоу «Артэфакт» мініяцюрная карціна маслам «Дыханне дажджу», выкананая мастачкай, была запячатана ў бутэльку і адпраўлена ў падарожжа па водах Персідскага заліва ад берагоў ААЭ. Карціне прысвоілі 10-ы нумар і статус артэфакта. Па правілах шоу карціну ў бутэльцы можа пакінуць сабе той, хто яе знойдзе. «Артэфакт» пашырае сваю геаграфічную наяўнасць, у каталозе з’яўляюцца новыя краіны і імёны ўдзельнікаў, якім дадзена права пакінуць карціну ў таемным месцы на свой выбар. Цяпер з 10 спецыяльна «страчаных» твораў можна знайсці яшчэ 7. Тры з іх плывуць у сусветным акіяне, а чатыры схаваны на сушы.

Насычаная і разнастайная праграма мерапрыемстваў прапаноўваецца падчас Дзён культуры Беларусі, што праходзяць у Казахстане, перадае БелТА. 2 кастрычніка адкрылася выстаўка жывапісу «Сучасная Беларусь вачыма маладых мастакоў», якая перадае непаўторнасць і каларыт нашай краіны. Дні кіно пачаліся з прэзентацыі гістарычнага фільма «Лёс дыверсанта». Акрамя гэтага, беларускі кінематограф прадставіць мастацкія, дакументальныя і анімацыйныя фільмы. У рамках свята адбылася сустрэча міністра культуры Беларусі Анатоля Маркевіча з прадстаўнікамі беларускай дыяспары ў Казахстане.

Кінематографічны Бабруйск ізноў стаў пляцоўкай для здымак фільма — вайсковай драмы пад рабочай назвай «Вяртанне», паведамляе «СБ: Беларусь сегодня». Рэжысёрам пастаноўшчыкам і прадзюсарам беларуска-расійскай карціны (выкананне ТАА «Атлант Медыя Фільм» і кінакампаніі «Белпатрыёт») выступае Аляксандр Франскевіч-Лае. Фільм заснаваны на рэальных падзеях, у цэнтры сюжэта — лёс двух братоў, якіх у дзяцінстве разлучылі ў гета на тэрыторыі Беларусі падчас Другой сусветнай вайны. Прайшло шмат гадоў, пакулы яны знайшлі адзін аднаго і сустрэліся. У Бабруйску будуць здымаць, у прыватнасці, сцэну пераезду зняволеных з аднаго лагера ў іншы ў 1941—1942 гадах.

Першы ў гісторыі «кінаэкіпаж» паляцеў у космас, перадае РІА «Новости». Расійскія кінематографісты — рэжысёр Клім Шыпенка і актрыса Юлія Перасільд — першымі ў свеце адправіліся на Міжнародную касмічную станцыю, дзе будуць здымаць мастацкі фільм «Выклік». Гэта першая ў свеце кінастужка, у якой прафесійная актрыса здымаецца ў космасе. Расійскія касманаўты будуць дапамагаць «кінаэкіпажу» ў здымках. Дэталі сюжэта пакуль не раскрываюць. Вядома толькі, што гэта будзе фільм пра дзяўчыну-ўрача, якая ляціць на МКС, каб аказаць дапамогу аднаму з касманаўтаў. Кінематографісты вернуцца на Зямлю 17 кастрычніка.

Маштабны выставачны праект «Беларусь вачыма гасцей з Кітая» адкрыўся ў мінскай галерэі «Універсітэт культуры», інфармуе АТН. Аўтар экспазіцыі пад назвай «Беларуская мара» — кітайскі кінааператар і фотамастак Лю Пэн — праз дзясяткі сваіх фотаработ паказаў тую Беларусь, якая яго ўразіла. Другі ўдзельнік беларуска-кітайскага арт-праекта — прадстаўнік асацыяцыі кітайскіх мастакоў Лю Літаа. У падборцы традыцыйнага жывапісу пад назвай «Краіна мроі» ён прадставіў пейзажы і нацюрморты ў старадаўняй кітайскай традыцыі мастацкага лакавання. Абодва аўтары праекта — выпускнікі магістратуры пры Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў. Свае творы яны прывязалі прыгажосці Беларусі, яе людзям і краявідам. У рамках арт-ініцыятывы Лю Пэн і Лю Літаа праводзяць майстар-класы.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Стварэнне новага сусвету

XIV Нацыянальны фестываль архітэктуры — маштабны «архітэктурны парад», які арганізоўваецца Беларускім саюзам архітэктараў пры падтрымцы шэрагу беларускіх і замежных дзяржаўных ведамстваў: Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва Рэспублікі Беларусь, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта, Міжнароднага саюза архітэктараў, Міжнароднай асацыяцыі саюзаў архітэктараў, Беларускага саюза мастакоў і Беларускага саюза дызайнераў.

Каранямі традыцыя сыходзіць у далёкі 1999 год. Менавіта тады, дзякуючы намаганням брэсцкіх дойлідзяў і па іх ініцыятыве, у Брэсце паспяхова прайшоў I Нацыянальны фестываль архітэктуры. Спачатку фест ладзіўся штогадова, але па выніках чатырох спроб, у 2003-м, было вырашана перафарматаваць яго ў біенале: інтэрвал павялічылі да двух гадоў. Дарэчы, з таго часу пастаяннай пляцоўкай для правядзення форуму і з'яўляецца Мінск. Першапачатковая праграма ўключала толькі Рэспубліканскі агляд-конкурс на найлепшы архітэктурны твор, аднак за час існавання фестываль значна разросся.

Сёння Нацыянальны фестываль архітэктуры — мноства секцый і конкурсаў, як уласна фестывальных, што адбываюцца ў межах асноўнай праграмы, так і паралельных ёй. Сярод гэтага мноства — і агляды дыпломных праектаў выпускнікоў адпаведных навучальных устаноў, і конкурсы малюнкаў ды дзіцячай творчасці, і згаданы «Леанарда»,

МВЦ «Екаерынбург-Экспа» — конкурсны праект біенале «Леанарда».

і, само сабой, конкурс на найлепшы праект, пабудову або публікацыю ў галіне архітэктуры, а таксама шматлікія прэміі і ўзнагароды: ад ганаровага прыза «Дойлід Рэспублікі Беларусь» да Міжнароднай прэміі імя Лазара Хідэкеля.

Адным з важных мерапрыемстваў форуму з'яўляецца Рэспубліканскі конкурс дыпломных праектаў выпускнікоў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных архітэктурных школ Рэспублікі Беларусь (сёлета — ужо пятнаццаты!). Правядзенне падобных спаборніцтваў сярод маладых талентаў — рэч карысная, ды не толькі ў вузкапрафесійным сэнсе (хаця не без гэтага), але і ў звычайным абыяцельскім. Заўсёды цікава паглядзець, якую будучыню прапануюць нам маладыя розумы. Вывучаючы дыпламы, можна нават з пэўнай доляй упэўненасці вызначыць, у якім рэчышчы будзе развівацца нацыянальная (або, напэўна, усё ж «інтэрнацыянальная») архітэктура ў найбліжэйшыя гады.

Для саміх жа ўдзельнікаў падобныя конкурсы — добрая магчымасць заявіць аб сабе, засвяціцца на вялікім рынку (усё ж такі архітэктура — вельмі канкурэнтная сфера), нават, верагодна, знайсці патэнцыяльнага работадаўца... Падвядзенне вынікаў XV агляду адбылося 2 кастрычніка, у суботу, у канферэнц-зале Рэспубліканскага Дома архітэктараў. Журы, у складзе якога былі як беларускія, так і міжнародныя эксперты, прысудзіла Гран-пры праекту «Ландшафтна-рэкрэацыйная рэабілітацыя тэрыторыі, што прымыкае да Рапаўскага возера ў г. Гомелі» выпускніцы БелДУТ Кацярыны Вішнеўскай.

У конкурсе, тым не менш, удзельнічалі і іншыя цікавыя праекты. Напрыклад, вельмі нетрывіяльнымі

Уладальніца Гран-пры XV Рэспубліканскага конкурсу дыпломных праектаў выпускнікоў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных архітэктурных школ Рэспублікі Беларусь Кацярына Вішнеўская (справа) з навуковым кіраўніком Вольгай Бадзяка.

аказаліся мастацка-тэхнічныя рашэнні, прапанаваныя ўладальнікамі дыпламаў першай ступені ў намінацыях «Архітэктура» і «Архітэктура грамадскіх будынкаў» — Ганнай Елісеевай і Міхаілам Навумавым.

Ганна, выпускніца магілёўскага архітэктурна-будаўнічага каледжа, прадставіла на конкурсе праект новага каталіцкага храма, а выпускнік БНТУ Міхаіл — праект «навукова-даследчыцкага цэнтра ў складаных умовах асяроддзя». Экстэр'ерныя рашэнні абедзвюх работ атрымаліся надзвычай лаканічнымі, лёгкімі, сугучнымі перадавым архітэктурным тэндэнцыям.

Праекты пераможцаў складаюць пастаянную экспазіцыю сёлетняга фестывалу, якая размясцілася ў Доме архітэктараў. Акрамя дыпломных работ у яе ўваходзяць творы, прадстаўленыя на III Рэспубліканскім кон-

курсе архітэктурнага малюнка студэнтаў вышэйшых архітэктурных школ Рэспублікі Беларусь, а таксама карціны, створаныя ўдзельнікамі VII Рэспубліканскага мастацкага конкурсу дзіцячай творчасці «Архітэктура роднага краю вачыма дзяцей». У апошнім бяруць удзел дзеці ва ўзросце ад 6 да 15 гадоў. І, хаця падобныя конкурсы даўно не навіна, усё адно цікава паназіраць за тым, як юныя мастакі — нярэдка ў вельмі дзіўнай манеры — выяўляюць навакольны свет.

Адной з цэнтральных падзей своеасаблівага двухтыднёвіка архітэктуры стане падвядзенне вынікаў IX Мінскага Міжнароднага біенале маладых архітэктараў «Леанарда», амаль непараўнальнага па сваіх маштабах архітэктурнага мерапрыемства ў нашай краіне. Па геаграфічным ахопе «Леанарда» — адно з найбуйнейшых біенале ва ўсходнеўрапейскім і, шырэй, еўразійскім рэгіёне. Уласна, геаграфія выстаўкі распасціраецца ад кітайскай граніцы на Усходзе і да граніцы іспанскай на Захадзе, ад Турцыі на Поўдні і да Фінляндыі на Поўначы.

Без перабольшанняў, знаковае мерапрыемства.

Заўтра, 9 кастрычніка, будучы падвядзены яго вынікі (само біенале распачалася яшчэ ў ліпені). На ўзнагароду ў гэтым годзе вылучана шмат цікавых праектаў, як рэалізаваных, так і патэнцыйных. Аднак Гран-пры малады архітэктар (да 40 гадоў) можа атрымаць выключна за гатовую пабудову. Сярод сёлетніх заявак некаторыя выдзяляюцца асабліва: неверагоднае архітэктурнае рашэнне аэрапорта ў Растове-на-Доне ад практайнай майстэрні Buro Bitus, цудоўны «Екацярынбург-Экспа» ад таго ж прадпрыемства, некаторыя цікавыя прыватныя катэджы (у тым ліку ад беларускіх майстроў).

У другой катэгорыі (назавём яе «толькі на паперы»),

як ні дзіўна, нярэдка сустракаюцца не па часе футуралагічныя праекты. Будынкі гіганцкіх, але зусім не матываваных маштабаў. Думаецца, багатым краінам Азіі з іх мэтанакіраванасцю і калектывізмам падобныя рэчы цалкам па сілах і ў нашыя дні, але ўявіць такія ж мегаамбіцыйныя пабудовы сёння ў еўрапейскім клімаце цяжкавата... Варта згадаць, што біенале маладых архітэктараў заснавана ў 2005 годзе, з таго часу кожныя два гады яно праходзіць у Мінску. Спачатку за арганізацыю адказваў Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва краін — удзельніц СНД, з 2009 года гэтым займаецца Міжнародны саюз архітэктараў.

Нацыянальны фестываль архітэктуры завершыцца 16 кастрычніка падвядзеннем вынікаў XX Рэспубліканскага конкурсу на найлепшыя «Праект», «Пабудову» і «Публікацыю» ў галіне архітэктуры, горадабудаўніцтва і дызайну. Спаборніцтва айчынных дойлідзяў, праекціроўшчыкаў, дызайнераў і даследчыкаў павінна стаць сапраўднай кульмінацыяй усяго свята. Па яго выніках можна будзе меркаваць аб сучасным стане архітэктуры ў Беларусі і нават спрагназаваць напрамак далейшага развіцця. Уласна ўдзельнікі змогуць атрымаць карысную зваротную сувязь...

Акрамя таго, нагадаем, што ў межах Нацыянальнага фестывалу праводзяцца і імпрэзы меншага калібру: усемагчымыя абмеркаванні, анлайн-канферэнцыі, майстар-класы, прэзентацыі і экскурсіі. У дзень адкрыцця кожны ахвотны мог далучыцца да майстар-класа вядомага архітэктурнага практыка Барыса Школьнікава, а ўжо сёння адбудзецца

Нацыянальная пляцоўка пад адкрытым небам (Межапарк у Рызе) — конкурсны праект біенале «Леанарда».

экскурсія па сталіцы для галоўных архітэктараў абласцей і раёнаў... Спяшайцеся далучыцца да фестывалу!

Мікіта ШЧАРБАКОЎ
Фота з сайта bsa.by

Самая доўгая дарога пачынаецца з першага кроку

Пры размове пра кнігу ў яе гараць вочы, а ўсмешка ззяе ярчэй, чым летняе сонца. Новая дырэктар Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Наталля Вашчыла перапоўнена энергіяй і энтузіязмам аздобіць кніжны-цу новым зместам, пры гэтым захоўваючы традыцыі. Як гэта атрымаецца — у нашай гутарцы.

— Наталля Мікалаеўна, віншuem з новай пасадай! Ды ў сферы культуры вы былі і раней?

— Я кар’ерны дыпламат. Шэраг пытанняў, якімі займалася, напрамуны звязаны з культурай. Апошняя мая дыпламатычная пасада — саветнік па культуры ў Пасольстве Беларусі ў Маскве. Па першай адукацыі я гісторык-музеязнавец. Пасля заканчэння ўніверсітэта прыйшла на работу ў Міністэрства замежных спраў. Некалькі гадоў выкладала ў БДУ на гістарычным факультэце на кафедры музыалягіі. А калі прыйшла ў МЗС, была ад яго ў камісіі «Вяртанне», якую ў свой час узначальваў Адам Мальдзіс. Гэтая камісія займалася пытаннямі рэстытуцыі культурных каштоўнасцей, у прыватнасці бібліятэкай Храптовіча.

— Падчас вашага прызначэння вы абвясцілі, што збіраецеся істотна пашырыць гарызонты кніжніцы. Якім чынам? Што маеце на ўвазе?

— Бібліятэка — гэта цудоўна, у яе глыбокія традыцыі, тым больш Мінская абласная — найстарэйшая кніжніца сталіцы (летась адсвяткавала 120-гадовы юбілей). Але, на жаль або на шчасце, сёння час кардынальна змяніўся. І бібліятэка не можа сабе дазволіць быць ранейшай з прычыны таго, што проста як бібліятэка яна, мабыць, нецікавая вялікай аўдыторыі. Моладзь атрымлівае інфармацыю з гаджэтаў, даступны электронныя бібліятэкі з алічбаванымі фондамі найбуйнейшых кніжніц свету. Можна карыстацца, не выходзячы з дому. З акна свайго кабінета я некалькі разоў на дзень бачу, як каля нашай бібліятэкі ідуць натоўпы моладзі (тут раён студэнцкі). І з болей у сэрцы разумею, што большасць праходзіць міма. А наша задача — зрабіць так, каб заходзілі. Тым больш у краіне ставіцца першачарговая задача — работа з моладдзю. Не трэба думаць, што ўсё можна ўскласці на сям’ю. На шчасце, з кіраўніцтвам Мінаблвыканкама, у падначаленні якога знаходзімся, а таксама з кіраўніцтвам галоўнага ўпраўлення культуры мы супалі ў бачанні таго, як павінна развівацца бібліятэка. Вельмі важна, калі ёсць такая шырокафарматная падтрымка. Добры і ваш праект — гутарыць з дырэктарамі абласных бібліятэк: грамадскасць павінна ведаць пра бібліятэкі, бо ўвядзенне пра іх у шырокага карыстальніка дастаткова звужанае і стаўленне своеасаблівае.

Канцавая ж мэта ўсіх пераўтварэнняў, якія мы хочам рэалізаваць, — на базе Пушкінкі з максімальным захаваннем традыцый зрабіць прывабны для розных узростаў катэгорый культурны цэнтр. Каб тут было шмат цікавага, пачынаючы ад традыцыйных форм работы. Калі выстаўкі, то не толькі бібліятэчныя (кнігі, персаналіі), але і мастацкія. Хачу наладзіць узаемадзеянне з кіраўніцтвам нашых творчых ВНУ, каб бібліятэка стала пляцоўкай для дэманстрацыі талентаў студэнтаў, маладых твораў. Спектаклі, музычныя вечары — таксама ў нас. Яшчэ — зрабіць зону каворкінгу, тым больш вопыт ёсць: плёна працуе адзел замежнай літаратуры, маем вопыт правядзення гурткоў, секцый, вывучэння замежнай мовы, знаёмства з культурамі розных краін і г. д. Чаму б маладым людзям не зайсці кампаніяй

Наталля Вашчыла.

у бібліятэку, папрацаваць, паразмаўляць. Ёсць ідэя зрабіць адмысловае кафе, шматфункцыянальную зону, напрыклад, для настольных гульняў. Раней настолкі лічыліся забавай дзяцей — на самай справе гэта вельмі папулярная форма арганізацыі вольнага часу ў дарослых.

— Такі фармат, дарэчы, засведчыла і Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Я. Коласа НАН Беларусі падчас нядаўняга Форуму навукі ў Батанічным садзе.

— Гэта спроба большай сацыялізацыі моладзі, якая сёння жыве, утаропіўшыся ў гаджэт. Іншым разам назіраю нават у сям’і: на дачы, знаходзячыся на розных паверхах, лянуюцца спусціцца, таму строчаць адзін аднаму ў тэлефон. Але ж не будзеш глядзець у гаджэт бясконца — усё роўна патрэбны зносіны. Калі ты прыйшоў з кампаніяй да нас у бібліятэку, можна да таго ж з кімсьці пазнаёміцца, і тыя ж настольныя гульні — выдатная магчымасць. І яшчэ шмат цікавостак у шматфункцыянальнай зоне: гурткі, майстар-класы, канферэнцыі, лекцыі, квесты, клубы выходнага дня (у гэтым рэчышчы плёна працуе наш дзіцячы аддзел). Дома сядзець сумна — чаму б не прыйсці ў бібліятэку, не пагуляць разам з дзецьмі? Яшчэ — магчымасць прагляду кінафільмаў, і тут я маю на ўвазе не аналаг кіназала, а менавіта прэзентацыю новых стужак.

— Ды якое ж месца застаецца кнізе пры безлічы забаў?

— Падкрэсліваю: традыцыйныя функцыі бібліятэкі максімальна захоўваюцца. Больш за тое, ёсць надзея: калі людзі будуць прыходзіць сюды з іншымі мэтамі, можа, з цікавасці зазірнуць на выдачу, у чытальную залу. Бо, калі шчыра, сапраўды, электронны фармат чытання з дапамогай гаджэтаў — вельмі зручна: у транспарце, вандроўках. Але, на мой погляд, магію дотыку да жывой кнігі замяніць немагчыма. А за старымі, пашарпанымі старонкамі стаіць жа цэлая гісторыя...

— Думаецца, менавіта такое трапяткое стаўленне да кнігі і здольна зрабіць бібліятэку лепшай...

— Наша кніжніца носіць цудоўнае імя — Пушкіна. Гэтая асоба, уласна кажучы, стаіць каля вытокаў сучаснай рускай мовы і славеснасці. Гэта абавязвае нас быць найлепшымі, захоўваць традыцыі і прымнажаць іх. Я люблю Пушкіна і чытаць, штосьці нават перачытваю. У чым адметнасць аўтараў, якіх прызналі геніяльнымі? Яны актуальныя ў любы час у любым грамадстве. Бо пішуць не на злобу дня, нават калі так здаецца. На самай справе яны пішуць пра агульначалавечыя праблемы, якія нязменныя. Прырода людзей не мяняецца — мяняюцца звычкі, адзенне, мода, але сутнасць тая ж. А геніям, такім як Пушкін, удаецца перадаць тонкасць чалавечай душы.

— А хто з айчынных пісьменнікаў, на ваш погляд, здолеў гэтага дасягнуць?

— Думаю, Максім Багдановіч. Для мяне гэта неверагодная асоба. Ён пражыў

вельмі кароткае жыццё, згарэў літаральна на ўзлёце, але ўжо ў свае юныя гады прадэманстраваў такую тонкасць успрымання свету, такую глыбінную філасофію... Здаецца, адкуль у маладога чалавека такі жыццёвы вопыт? Таму для мяне Максім Багдановіч стаіць асобна. З прэзаікаў люблю Караткевіча. Зразумела, гэта хрэстаматычныя рэчы. Мы вырасталі на ваенных творах Васіля Быкава. Некаторыя з іх — на разрыў аорты, у катэгорыі такіх, якія другі раз перачытваць складана, таму што балюча.

— Вы настроены ўдасканаліць аблічча бібліятэкі. А як наконт таго, каб прыдумаць, напрыклад, адмысловую ўніформу бібліятэкару ці ўвесці своеасаблівыя атрыбуты, па якіх яго лепш пазнаюць, што стане пасля візітоўкай?

— Ведаецца, я стаўлюся да гэтага па-іншаму. Тое, пра што вы гаворыце, можа, і сапраўды, зробіць бібліятэкара ярчэйшым, сфарміруе брэнд. Маўляў, ідзе чалавек у пэўным адзенні — значыць, ён працуе ў бібліятэцы Пушкіна. Але гэта пэўная стандартызацыя і перавод установы ў сферу паслуг. А ў нас жа працуюць людзі вельмі творчыя, і нельга стандартызаваць індывідуальнасць. Таму ў бібліятэцы ўніформа — не тое, што неабходна.

— Вы, як нескладана заўважыць, таксама асоба творчая. А ў чым бераце натхненне?

— У жыцці. Яно рознае: салодкае, горкае. Пакулі жывы чалавек, спадзяецца і імкнецца да лепшага, намагаецца сам стаць лепшым. І самае галоўнае — трэба ўмець радавацца простым рэчам. Напрыклад, сёння сонца — гэта ж здорава! Натхненне — людзі, якія гараць ідэямі, як мае калегі. Я ўбачыла сярод іх столькі творчых асоб. Стан творчасці не залежыць ад узросту. Нашы карыфеі — наша багацце, яны нясуць культуру і самі па сабе пласт культуры, крыніца ведаў. Зараджаешся ад іх энергіі.

— У некаторых замежных кніжніцах на выдачы ўжо працуюць роботы. Ці неабходна гэта бібліятэцы? Ці ёсць тады небяспека для будучай запатрабаванасці бібліятэкара?

— Пэўныя працэсы аўтаматызаваць было б вельмі добра, асабліва руцінныя абавязкі. Я не футуролаг, мне складана прагназаваць будучыню на 200 гадоў наперад, але з пункту гледжання сучаснасці, думаецца, бібліятэкара замяніць складана, бо гаворка ідзе пра жывыя зносіны. Разумею, што штучны інтэлект можа валодаць большым аб’ёмам інфармацыі, але зносіны чалавека з чалавекам замяніць складана. Бо важна параіць пачытаць, выходзячы не з зададзеных параметраў, а з асабістай ацэнкі: «мне падабаецца, бо...». Таму на дадзеным этапе гаварыць пра тое, што бібліятэкар можа быць заменены лёгка, не даводзіцца. Ды грамадства становіцца больш тэхнагенным, можа, так і здарыцца. Але спадзяюся, што я да гэтага не дажыву.

Ды неразумна, лічу, адмаўляцца ад электроннай кнігі, бо яна ж пашырае магчымасці. Ёсць абставіны, калі чалавек не можа мець доступу да вялікай колькасці кніг або жыве ў глыбінцы. Я, напрыклад, чытаю вельмі хутка. Калі мне браць чытва на два тыдні адпачынку, патрэбны чамадан кніг. Але ж гэта нерэальна.

— Чытаеце штодзень?

— Безумоўна. Я не магу жыць, калі не чытаю. Той, хто не чытае, пазбаўляе сябе вельмі многага. Па-першае, зносіны з добраі кнігай — як размова з разумным чалавекам. Па-другое, гэта магчымасць падумаць, расслабіцца. І нават з практычнага пункту погляду: сёння ж паніжаны ўзровень пісьменнасці. Гэта звязана і з тым, што дзеці перасталі чытаць. Бо зрокавую памяць ніхто ж не адмяняў: калі чытаеш, запамінаеш арфаграфію, пунктуацыю. Перастаў чытаць — згубіў

пісьменнасць, гэта ўзаемазвязана. Нельга пераставаць чытаць — інакш дэградацыя. Разумею, што абставіны бываюць розныя: людзі шмат працуюць, тамляюцца, няма сіл. Але я без кнігі не магу.

— А як наконт навінавых стужак? Гэта можна назваць чытаннем?

— Не, канечне. Навінавых стужкі — толькі выгляд чытання. Там пэўны стыль — тэлеграфны — сціслае выкладанне. Я назіраю і ў сваёй сям’і, і сярод равеснікаў майго сына, маіх пляменнікаў: у свой час школа адышла ад сачынення. І многія дзеці страцілі здольнасць нармальна выкладаць свае думкі. Я, напрыклад, не любіла сачыненні, хаця пісала іх заўсёды добра. Але з узростам зразумела: гэта вельмі дысцыплінуе мозг, працэсы мыслення, прымушае правільна фармуляваць думкі. А паспрабуйце дзяцей сёння прымусіць пераказаць змест прачытанай кнігі. Будзе: «ну», «вось», «гэта». Чытанне кніг і чытанне навін носіць розную функцыянальную нагрузку. Навінавых стужкі ў сацсетках — імгненны абмен інфармацыяй. Гэта здорава, бо ты знаходзішся ў трэндзе, ведаеш, хто ў топе... Але яны не даюць пажытку для розуму, як мастацкі твор. Калі чытаеш кнігу, заўсёды прапуськаеш аўтарскі пасыл праз сябе, суперажываеш, даеш ацэнку героям. Я бы ўсім раіла чытаць. Калі трапляецца добрая кніга, па-першае, гэта проста цікава. Па-другое, заўсёды хочацца пазнаёміцца з іншым поглядам на тыя ці іншыя праблемы. Але падчас чытання твораў шматлікіх заходніх аўтараў здаецца, што яны пакідаюць адчуванне некаторай дугаснасці. Так, яны пішуць аб агульначалавечых праблемах, але мы выхаваны на рускай класічнай літаратуры (беларуская ў гэтым жа кантэксце). Ловім сябе на думцы, што пра гэтыя ж праблемы Дастаеўскі пісаў нашмат глыбей і разумней.

— А ці могуць Дастаеўскія з’явіцца ў нашу эпоху?

— Складана сказаць. Каб пісаць як Дастаеўскі, трэба глыбока асэнсоўваць жыццё. Мне, напрыклад, вельмі імпаўне Пялевін. Бо часам ён бывае жорсткі ў некаторых ацэнках, але гэта яго бачанне сённяшняга дня, тое, што патрабуецца цяпер. У той жа час параўноўваць Дастаеўскага і Пялевіна няправільна. Яны розныя. Але гэта не адмяняе значнасці таго і другога. А ўвогуле, ці патрэбны Дастаеўскі сёння? Свет змяніўся, тэмпы жыцця — таксама. Работа думкі пабудавана цяпер па-іншаму, яна «завострана» пад больш тэхнагенныя працэсы. Узрасла хуткасць, і ў сучаснага чалавека фізічна няма магчымасці ўдумліва і засяроджана чытаць вялізны раман, дзе два раздзелы — апісанне дуба, якое, на жаль, будзе прагортвацца. Цяпер іншыя формы. Сёння глыбіня ад памеру не залежыць. І кароткае апавяданне можа быць больш інфармацыйным, чым раман. Так і бібліятэка: вымушана быць іншай — інакш закансервуецца ў сваёй архайцы і стане музеем. Такі зыход непазбежны, калі кніжніца не будзе развівацца, шукаць новыя формы ўзаемадзеяння са светам, з чытачамі, наведвальнікамі. А мы ж у цэнтры горада — стратэгічна выгаднае месцазнаходжанне, што трэба выкарыстоўваць на 100 %. Тут віруюць студэнты, і мы пастараемся зрабіць усё для таго, каб яны да нас прыйшлі. Побач і цэнтр народнай творчасці — з ім можна рабіць практы. Спадзяюся, нам удацца паказаць, што бібліятэка можа быць цікавай. У нас ёсць ідэя пры падтрымцы кіраўніцтва правесці рамонтныя работы, у тым ліку памяншч кардынальным чынам уваходную групу, каб бібліятэка загучала больш сучасна нават візуальна. Гэта карпатлівая праца, але, як кажуць кітайцы, самая доўгая дарога пачынаецца з першага кроку.

Гутарыла Наталля СВЯТЛОВА, фота аўтара

Роздум пад заслонай маўчання

У выдавецкім доме «Звязда» сёла пабачыла свет кніга Андрэя Каралёва «Размова з чалавекам, які маўчыць». Выданне напоўнена глыбокім філасофскім, псіхалагічным, культуралагічным аналізам, праз які аўтар трансліруе свой погляд на сучаснасць.

«Філасофская і сацыялагічная каштоўнасць твораў заключаецца ў адлюстраванні дзвюх фундаментальных формаў быцця чалавека — яго пашырэння вонкі і паглыблення ўнутр. Гэта звязана найпрост з існуючымі заходнім і ўсходнім культурнымі поглядамі на прыроду свету і чалавека ў ім», — паведамляецца ў анатацыі.

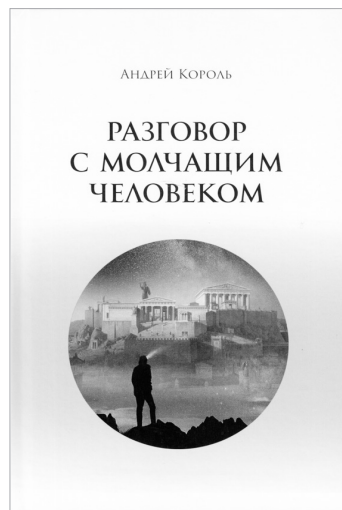
Андрэй Кароль, доктар педагогічных навук, прафесар, вядомы беларускі вучоны ў галіне педагогікі, аўтар шматлікіх навуковых прац, падручнікаў, летась упершыню выступіў у ролі пісьменніка. У Выдавецкім доме «Звязда» выйшла яго кніга «Румянец анемоны, ці Вечнасць у раскрытай далоні», адметнасцю якой стала спалучэнне рэалістычнага адлюстравання гістарычных падзей з глыбокім філасофскім аналізам прадстаўнікоў эпохі.

Выданне «Размова з чалавекам, які маўчыць», па сутнасці, — такое ж спалучэнне аналізу з рэчаіснасцю. Кніга ўключае аповесці «Большасць», «Чатыры колеры часу: запіскі чалавека, які ўмеў чакаць», апавяданні «Размова з чалавекам, які маўчыць», «Пераймальнік», «Выкрадальнікі слыху», «Настаўнік», «Унутранае сонца Каіра», «Вочы бясконцасці», «Скапіраванае жыццё» і эсэ «Кліч Гектара», «Пра ўзыходжанне на гару масавага чалавека».

Усе вышэйпералічаныя творы кнігі аб'яднаны між сабой агульнымі перакананнямі і думкамі аўтара. Гэтае кола перакананняў вандруе з аднога твора ў другі, крыху трансфармуючыся і разгаліноўваючыся, але захоўваючы цэльнае ядро. Касцяк усяго выдання складаюць думкі аўтара з глыбокім філасофскім падтэкстам.

Напрыклад, у аповесці «Чатыры колеры часу: запіскі чалавека, які ўмеў чакаць» Андрэй Кароль у пункцірнай форме запісак трансліруе пэўныя тэзісы: чаканне, цяжкі праходжанне свайго шляху, разуменне сэнсу жыцця, супастаўленне чакання і маўчання, адзіства розуму і сэрца. Аўтар правёў арыгінальную паралель: чатыры колеры часу — чатыры розныя яго плыні для аднаго і таго ж чалавека. А. Кароль параўнаў ход часу з электронам. Кожны колер — гэта хваля з пэўнай даўжынёй. Час змяняе свой колер у залежнасці ад таго, наколькі хутка ён рухаецца. Аўтар запісак быў назіральнікам свайго жыцця. І адначасова быў самой часціцай, пясчынкай у жыцці. Ці ведаў чалавек, які напісаў запіскі, законы прыроды альбо гэта быў паэтычны сюжэт, застаецца загадкай.

Знакавае з усёй нізкі твораў — аднайменнае з кнігай апавяданне «Размова з чалавекам, які маўчыць». У цэнтры твора — сустрэча жанчыны, якая страціла сябе, з чалавекам-мудрацом. Ён закладае ў думкі гэтай жанчыны зерне таго, што праўда, сіла і шлях да пазнання сябе — у маўчанні. Аўтар праз вусны «чалавека, які маўчыць» перадае няноўны для чытача ідэі. Ён заклікае разам з героямі прайсці лабірынты маўчання. І гэта сапраўды цікава. Ідэю глыбіні,

сілы і шматвектарнасці маўчання А. Кароль развіў і ў сваіх навуковых працах. Так, напрыклад, у кнізе «Маўчання ў навучанні: метадалагічныя і дыдактычныя асновы» Андрэй Кароль сцвярджае: маўчання ёсць творчасць, метафара, «перавозка» сэнсаў, што вядзе вучня да адкрыцця аб'ектаў навакольнага свету праз самапазнанне — адкрыццё сябе.

Сцвярджэнні, якія дэманструе аўтар, маюць пад сабой грунтоўную навуковую базу, тут можна знайсці адсылкі да Японіі, даасізму, будызму. Аднак з чытацкага пункту гледжання не хапае балансу паміж навуковым і мастацкім. Тым больш што гэта другая па ліку мастацкая кніга аўтара. Амаль ва ўсіх творах навуковае пераважае над мастацкім. Для большага разумення не хапае сюжэту, вастрыні і інтрыгі. Аўтары, якія маюць мэта напісаць твор з філасофскім падтэкстам, часцей за ўсё ідуць двума шляхамі.

Першы: цікавую думку, якая дае глыбокую глебу для роздуму, «апануць» у такі ж цікавы сюжэт, які дапаможа чытачу адшукаць тое самае зерне для разважання. Другі шлях: аўтар хоча данесці чытачу усё тое каштоўнае, што ён спасцігнуў на працягу жыцця. Уласны перакананні ён шчыльна збірае ў клубок і абрамляе тонкім колам немудрагелістага сюжэту. Адсюль дысбаланс і перанацытанасць.

Андрэй Кароль выбраў другі шлях. Гэтым можна патлумачыць і падабенства між сабой твораў, у якіх перакананні, думкі, сцвярджэнні трансліруюцца вуснамі мудраца, дзіцяці, настаўніка (той жа мудрэц), старога чалавека і пад. У рэцэнзіі на навуковую вышэйназваную кнігу аўтара прафесар С. В. Іванова адзначыла: «карціна намалявана буйнымі мазкамі, а часам хочацца дэталі». Гэтыя ж словы справядлівыя і да выдання «Размова з чалавекам, які маўчыць». Аднак ёсць пэўная інструкцыя, як спасцігнуць гэтую кнігу. Па-першае, чытаць яе патрэбна павольна і парцыённа. Па-другое, яна патрабуе пэўнага настрою на роздум. Гэта не той варыянт, калі вочы бягуць па радках, не паспяваючы за дынамікай сюжэта. Для прачытанага варта адвесці час на асэнсаванне і толькі потым працягваць чытанне.

Сам аўтар піша: «Філасафаў трэба чытаць восенню, таму што погляды іх адрозніваюцца». Таму пачаць спасцігаць кнігу ў восеньскую пару самы час. Анаталія паведамляе, што выданне прызначана для шырокага кола чытачоў, аднак, напэўна, больш правільна было б сказаць — для тых, хто цікавіцца філасофіяй ці проста шукае пэўныя сэнсы.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

«Гартаючы аблокі марамі...»

Летась у выдавецкай установе «Друкарскі Дом «Вішнёўка»» пабачыла свет адна, на першы погляд, прыкметная кніга — «Бабуліны шпулькі». Цыкл «цікавых гісторый для ўсёй сям'і» за аўтарствам Таццяны Каленік, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі.

З часу свайго выхаду зборнік паспеў засвяціцца на некалькіх прафесійных конкурсах, неаднаразова намінаваўся на розныя прэміі. Дайшоў нарэшце і да нас. Паглядзім жа, чым вабіць юных чытачоў пісьменніца.

Пачаць хацелася б з афармлення... Мабыць, не самыя прыцягальныя колеры для вокладкі і форзацаў з лішкам перакрываюцца цудоўнымі ілюстрацыямі ўжо ў самой кнізе. Ідэя з прыцягненнем і выкарыстаннем дзіцячай творчасці — сапраўдная знаходка. Адна асалода назіраць за тым, як маленькія (і не вельмі) чытачы небанальна інтэрпрэтуюць змест асобных кавалкаў, дзе-нідзе дастаткова вольна перакручваючы літаральнае значэнне напісанага. Наіўнае мастацтва ўвогуле сёння ў трэндзе, але ж у кнігу, як нам бачыцца, яно ўведзена не дзеля адпаведнасці модным паведам, а выключна для ўзбагачэння сэнсу апаведу.

Карцінкі дужа разнародныя, а логіка іх размяшчэння зусім не іерархічная (напрыклад, па прычыне «ад «лепшых» да «дрэнных»») — яна адпавядае логіцы развіцця сюжэта. Іншымі словамі, дзеці, хутчэй за ўсё, малявалі менавіта тое, што іх зацікавіла. Атрымалася, што, хаця «мастакі» і праілюстравалі не па адным фрагменце, кожны наступны малюнак — адкрыццё. Прызначэнне, падчас чытання нават пачынаеш чакаць старонку з карцінкамі. Крышачку сорамна лавіць сябе на такіх думках, і тым не менш...

Некаторыя малюнкi сваім мастацкім рашэннем выяўляюць лаканічную абстрактнасць, іншыя ж выкананы з замахам на рэалізм; адны створаны фарбамі, іншыя — алоўкамі; некаторыя да смеху дзівацкія (як, напрыклад, апошняя ў кнізе ілюстрацыя), некаторыя, наадварот, сур'ёзныя... Што іх аб'ядноўвае? Усе яны незвычайныя і цікавыя. Аўтару гэтых радкоў, напрыклад, асабліва спадабаўся малюнак з выявай знаходлівай, але хцівай вароны, абвешанай прыдбаным багаццем, з нафарбаванымі пазногцямі і даўгімі чорнымі вейкамі.

Цяпер крыху пра сам твор. Як шчырыя дзіцячыя ілюстрацыі сочацца яркімі фарбамі, так і літаратурны

тэкст з кожнай старонкі струменіцца сакавітай мовай з характэрнай лексікай. Найбольш уражваюць трапныя ўвасабленні, калі наваколле раптам ажывае і неадчушаўленыя прадметы набываюць уласны голас. Як, прыкладам, тут: «Дабеглі да кладчкі, якая пацешна пагушкала над ракою-мяжой... да таго берага, які пакідаў за плячыма гэты, а ад яго так не цярпелася збегчы... да танючых былінак, абуджаных спевам вясёлай хады, у якія хацелася нырнуць і плысці, плысці, гартаючы аблокі марамі...»

Са знаходак можна выдзеліць і адсутнасць яўнай часавай прыналежнасці апаведу (за выключэннем асобных месцаў). Хаця пісьменніца і не хавае таго факта, што размова вядзецца аб мінулым, аб дзяцінстве сёння ўжо дарослых людзей (у тэксце фігуруюць нават канкрэтныя хронакардынаты — сямідзясятыя), гэта не кідаецца ў вочы, што спрыяе ідэнтыфікацыі з героямі. Разбурае гармонію хіба што толькі перабольшаная «даросласць» персанажаў-дзяцей, іх мудрасць не па гадах: «...«Нічога, мая першая спроба толькі падалася дарэмнай. На самай жа справе, я ўзнагароджана новымі ведамі», — супакоіла сябе Аля...»

У цэлым, «Бабуліны шпулькі» — вартая рэч з найцудоўнейшай мовай, але крайне неакрэсленай аўдыторыяй. Складана сказаць, каму адрававала твор сама пісьменніца: ці то малалетняй дзятве, ці то падлеткам. А можа, і ўвогуле твор прызначаны для дарослых, якія любяць час ад часу згадаць былое? Магчыма, сутыкнуўшыся з гэтым пытаннем, аўтарка і прыдумала выратавальную фармулёўку «цікавыя гісторыі для ўсёй сям'і».

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Неўніверсальная літаратура для ўсіх

Ад часу ўзнікнення масавай літаратуры застаецца актуальным пытанне: якая гэта або колькасць? Пісьменнікі кожнага блока патаемна або ў адкрытую крытыкуюць сваіх апанентаў: адны — адстойваючы пазіцыю элітарнай, унікальнай літаратуры, а іншыя — літаратуры, даступнай усім. Але мала хто думае пра тое, якая невялікая паміж імі мяжа і як поспех, які звальняецца невядома адкуль, раптам аб'ядноўвае, а то і мяняе месцамі гэтыя паняцці.

Але ўсё па чарзе.

З самага пачатку творчасці мне казалі, што масавая літаратура — не ўнікальная, не цікавая, пішацца кан'юктуршчыкамі і ўвогуле хайпова. Але ўжо тады я моцна засумнявалася ў гэтай тэорыі.

Масавая літаратура бывае розная, і пытанне толькі ў матывацы аўтараў, якія пішуць падобныя кнігі. Яны пішуць для творчасці, для грошай, для папулярнасці або для асвятлення якой-небудзь праблемы. І тут вынік не заўсёды тоесны матывацы.

Бульварныя раманы ствараюцца для камерцыі, і гэта масавая літаратура. Так, тыповая, схематычная, камерцыйная, але масавая літаратура. Але што сказаць пра вядомага «Гары Потэра»? Гэта твор, які ў прынтцыпе не хацелі друкаваць праз тое, што ён нетыповы і не акупіцца, але наколькі масавым ён стаў і колькі грошай прынёс? Гэта таксама масавая літаратура, але гэта знак поспеху. А ўзяць, напрыклад, любоўныя раманы надзіва папулярнага ў нас польскага пісьменніка Януша Вішнёўскага. Гэта таксама масавая літаратура, але далёкая ад бульварнага рамана. Колькі чытачоў яна ўвогуле мае пры тым, што ўзнімае даволі праблемныя рэчы, паспявае за момантам, а часам ідзе і хутчэй за яго? А «Авантуры Пранціша Вывіча»? Кніга стала настолькі масавай, што па ёй знялі фільм. І вялікая папулярнасць твора ні для кога не стала нагодай сумнявацца ў якасці.

Тады атрымліваецца, што не ўся масавая літаратура нізкая па якасці або камерцыйная. Талент аўтара і з самай элітарнай кнігі зробіць твор, які будзе чытаць. Нават у бульварнага рамана ёсць свая аўдыторыя. Значыць, масавасць літаратуры — характарыстыка не твора, а аўдыторыі. А камерцыя застанецца камерцыяй. Гэта ўвогуле не літаратура, калі размова ідзе толькі пра фінансы. Гэта сфера паслуг.

Масавасць — вось што пра людзей. Толькі не пра колькасць, а пра якасць. Тое якаснае, што мы чытаем, абавязкова будзе скалькавана яшчэ кім-небудзь. І калі мы спыняем пошук добрых кніг толькі на тым сюжэце, свеце, культурным кодзе, які нам спадабаўся, то самі становімся каталізатарамі да стварэння падобнай літаратуры. Ці ёсць панацея? Не ведаю. Але рухацца трэба.

Кацярына ТАРАСАВА

Шлях да ўзаемаразумення

У межах Маскоўскай міжнароднай кніжнай выстаўкі адбылося пасяджэнне Міжнароднага рэдакцыйнага Савета па стварэнні анталогіі літаратур народаў краін СНД.

Як вядома, у мінулыя часы творчы ўзаемаабмен паміж рэспублікамі былога СССР быў вельмі актыўным. Вялася перакладчыцкая дзейнасць, выдаваліся кнігі, пісьменнікі ездзілі ў госці адзін да аднаго. Можна сказаць, што пакаленні чытачоў выраслі на творах грузінскага пісьменніка Надара Думбадзе, малдаўскага Спірыдона Вангелія, кыргызскага Чынгіза Айтматава. Кнігі гэтых і іншых літаратараў постапевак прапасторы і цяпер запатрабаваны ў бібліятэках Беларусі.

— У складзе кніжных фондаў дзіцячых бібліятэк г. Мінска знаходзяцца кнігі часоў СССР, выдадзеныя як у Мінску, так і ў Маскве, — зазначыла дырэктар Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска Таццяна Швед. — Чытачы часта звяртаюцца да твораў пісьменніка з Казахстана Адэліі Амраевай «Футбольнае поле», «Я хачу жыць», з Грузіі — Цінацін Мжанавадзе «Лета, бабуля і я», «А таксама іх бацькі», з Арменіі — Абгаран Нарынэ «Манюня», «Шчасце Муры», з Азербайджана — Максуд Ібрагімбаева «За ўсё добрае — смерць» і Сафарлі Эльгіна «Мне цябе абяцалі», «Калі б ты ведаў». Хацелася б, каб у нашы фонды паступала больш сучасных кніг з краін СНД. Ведаем, што і сёння там шмат цікавых аўтараў.

Ідэя стварэння міжнароднай анталогіі звязана з 30-гадовай гісторыяй самастойнасці кожнай з краін, якія ўваходзяць у склад Саюза Незалежных Дзяржаў. За гэты час адбыліся значныя перамены ў палітычнай, эканамічнай сістэмах краін. Літаратура таксама рэагавала на падзеі лёсавызначальнага характару для дзяржаў, якія часам няпроста дамагаліся свайго суверэнітэту.

— Літаратура з гісторыяй непадзельная, — перакананы Абузар Багіраў, пісьменнік, доктар філалагічных навук, прафесар Універсітэта МДІМА МЗС Расійскай Федэрацыі, старшыня Маскоўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Азербайджана. — Праз мастацкія творы мы шмат можам даведацца пра тое, як жывуць нашы народы. І гэта выдатны шлях да ўзаемаразумення.

Па запрашэнні арганізатараў праекта ў Маскву з'ехаліся прадстаўнікі ўсіх краін СНД, што засведчыла вялікую цікавасць да прапановы стварэння сумеснага выдання. У дадзеным выпадку варта згадаць даўні,

Падчас пасяджэння Міжнароднага рэдакцыйнага Савета.

але такі праўдзівы лозунг «Сяброўства літаратур — сяброўства народаў».

Першае пасяджэнне Міжнароднага рэдакцыйнага Савета па стварэнні анталогіі адбылося ў Маскве ў будынку Расійскага гістарычнага таварыства, заснаванага ў 1866 годзе вядомым паэтам, літаратурным крытыкам Пятром Вяземскім. Гэтым разам у старадаўнім маёнтку панавалі дух літаратуры.

Кожны з дзесяці прадстаўнікоў краін СНД распавёў пра тэндэнцыі літаратуры ў сваёй краіне. Цэнтрам увагі сталі і асаблівасці нацыянальнага кнігавыдання. На гэты конт прагучала слушная думка: ствараючы анталогію, зоймемся інвентарызацыяй раней зробленага. А яно мае падабенства ва ўсіх. На сустрэчы гаварылася пра тры заўважныя перыяды мінулага 30-годдзя. Першы, калі назіралася пэўная разгубленасць, кіданне з боку ў бок. Другі — зварот да гісторыі, фальклору. І настаў трэці перыяд, калі ў літаратуры пераважаюць філасофскія матывы: адвечныя тэмы барацьбы добра і зла, святла і цемры, асэнсаванне сэнсу жыцця чалавека ў звышінфармацыйную эпоху.

На фоне іншых літаратур прыкметна вылучаецца беларуская, дзе сувязі літаратурнага сяброўства ніколі не парываліся. Варта нагадаць пра тое, што ў 2013 годзе ў Выдавецкім доме «Звязда» пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь пабачыла свет серыя кніг «Сутучча сэрцаў», дзе былі надрукаваны творы класікаў і сучасных аўтараў Азербайджана,

Арменіі, Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Малдовы, Расіі, Таджыкістана, Туркменістана, Узбекістана і Украіны. Выданні знайшлі шырокі водгук на культурнай і літаратурнай прасторы краін СНД. Праект стаў асновай для стварэння інтэрнэт-пляцоўкі sozuvchie.by, якая аб'яднала многіх пісьменнікаў і публіцыстаў краін СНД.

Таксама рэалізаваны многія творчыя праекты, звязаныя са спадчынай класікаў і твораў сучасных майстроў пяра розных краін. Для беларускай літаратуры гэта гонар, прызнанне ў свеце.

І вось новы, міжнародны, праект, дзе таксама выразна прагучыць беларускае мастацкае слова. Падчас яго рэалізацыі плануецца стварыць тры анталогіі, якія аб'яднуюць творы сучасных пісьменнікаў па жанравым прынтцыпе: проза, паэзія, дзіцячая літаратура. Праект будзе ажыццёўлены пры садзейнічанні спецыяльна створаных рэдакцыйных саветаў у кожнай краіне-ўдзельніцы. У нашай краіне такі савет узначаліць старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец.

— Адна з мэт праекта, — гаворыць генеральны дырэктар Аб'яднанага гуманітарнага выдавецтва Дзмітрый Іцковіч, — паказаць літаратуры народаў СНД ва ўсёй іх разнастайнасці, тэматычнай і жанравай (філасофскія, бытавыя, лірычныя, гумарыстычныя, фантастычныя і іншыя творы). Акрамя таго, папярэднічаць раздзелу кожнай краіны будучы даведкі пра агульналітаратурны працэс. У тым ліку і выданні, прэміі, фонды, якія існуюць у краінах у падтрымку літаратуры.

Анталогіі краін СНД будуць створаны на працягу 2022 года, выдадзены на высокім мастацкім і паліграфічным узроўні. Работа над такога роду выданнямі дазволіць скласці дастаткова аб'ёмную і яркую карціну сучаснага стану літаратур народаў краін СНД, пашырыць веды па актуальных тэмах і пытаннях, якія сёння ўздымаюцца аўтарамі.

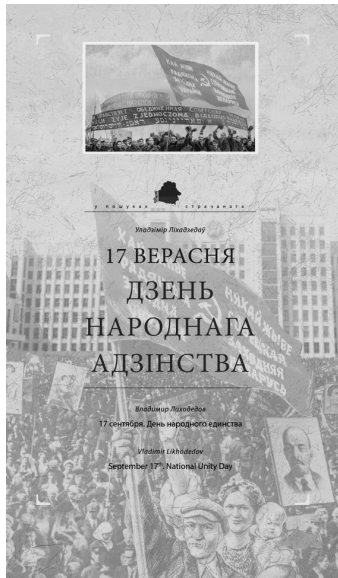
Мяркуецца, што рэалізацыя такога буйнамаштабнага праекта дасць штуршок для развіцця школ мастацкага перакладу ў краінах СНД. Праект прызначаны і для падтрымкі перакладчыкаў, папулярызацыі гэтага віду дзейнасці, далучэння да яго новых таленавітых літаратараў.

Алена СТЭЛЬМАХ,
першы намеснік старшыні
Саюза пісьменнікаў Беларусі,
удзельнік міжнароднага праекта
«Сучасная літаратура
народаў краін Садружнасці»

Наглядная гісторыя

У пачатку верасня на розных пляцоўках быў прэзентаваны філакартычны альбом «17 верасня. Дзень народнага адзінства» (Выдавецкі дом «Звязда»). Аўтар — Уладзімір Ліхадзедаў, вядомы ў Беларусі і за яе межамі калекцыянер старых паштовак, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне», лаўрэат прэміі Беларускага саюза журналістаў «Залатое пяро», журналіст газеты «СБ. Беларусь сегодня», член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Выданне пабачыла свет у рамках творчага праекта «У пошуках страчанага», адлік якога вядзецца з пачатку 2000-х. З працоўкамі знаёміць на сваіх старонках газета «СБ. Беларусь сегодня». За гэты час чытач убачыў некалькі тысяч фатаграфій і паштовак, на якіх адлюстраваны вялікія і малыя гарады Беларусі, мястэчкі краіны ў самых розных перыяды. За амаль два дзесяцігоддзі выйшла каля трох дзясяткаў філакартычных альбомаў. Сярод іх — «Шматнацыянальная Беларусь. Дакрануцца душой, адчуць сэрцам», «Блакада», «Ашмянны і ваколіцы. Падарожжа ў часе», «75 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайны». Здавалася б, запасы калекцыянера павінны быць вычарпаны, але Уладзімір Аляксеевіч працягвае здзіўляць. Напрыклад, чарговым праектам

«17 верасня. Дзень народнага адзінства» — першай у краіне кнігай, прысвечанай гэтаму святу.

Мэта Уладзіміра Ліхадзедава — з дапамогай старых паштовак, перыядычных выданняў расказаць пра адзінства народа Беларусі, зафіксаваўшы ў асобных раздзелах і тое, як на тэрыторыях, раней падпарадкаваных Польшчы, ішло грамадскае, палітычнае, нацыянальнае жыццё беларусаў, якімі былі першыя крокі савецкай улады ў Заходняй Беларусі восенню 1939 года. Многія

фотаздымкі і паштоўкі публікуюцца ўпершыню.

— Кніга падзелена на тры часткі, — адзначыў гісторык. — Першая расказвае аб падзеях верасня — кастрычніка — лістапада 1939 года. У іх паказаны паход Чырвонай Арміі, мітынгі, выбары ў Нацыянальны сход, увесь беларускі народ, для якога гэтая падзея стала вялікай радасцю. Цікавымі для чытача будуць унікальныя фотаздымкі, якія мне давялося сабраць за ўсё сваё жыццё: у кнізе прадстаўлена больш за 500 арыгінальных. На іх можна пабачыць выступленне Сяргея Прытыцкага на з'ездзе, дзе было аб'яўлена аб уза'яднанні нашай краіны.

Другая частка грунтоўнага выдання прысвечана шматнацыянальнасці Беларусі. На фотаздымках за перыяд з канца XIX стагоддзя да 1939-га — прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. Там не толькі традыцыйнае насельніцтва Беларусі — беларусы, рускія, украінцы, палякі, яўрэі, — але і немцы, французы, манголы, кітайцы і карэйцы, якія засталіся жыць у Беларусі пасля Першай сусветнай вайны.

Трэцяя частка выдання прысвечана шматканфесійнасці краіны:

— Беларусы былі рознага веравызнання і ўсе жылі ў міры і згодзе, — падкрэслівае аўтар. — І хацелася б, каб гэтая кніга дэманстравала нашчадкаў: усе, хто жыў на нашых землях, нягледзячы на нацыянальнасць, канфесійную прыналежнасць, лічылі сябе беларусамі. Гэта варта данесці цяперашняму пакаленню,

каб памятала ўсіх сваіх продкаў і жыло заўсёды ў міры, сяброўстве і шанавала сваю краіну. Беларусь адзіная, і па-іншаму быць не можа.

Альбом «17 верасня. Дзень народнага адзінства» паказвае ўнікальныя старонкі гісторыі Беларусі, ілюстрацыі да самых розных падзей ужо далёкага мінулага, якія не маюць патрэбы ў каментарыях (гісторык не пісаў нават прадамову да кнігі). Можна ўбачыць перадвыбарчы сход рабочых, служачых і інтэлігентаў у вызваленай Заходняй Беларусі, савецкія танкі на вуліцах Гродна, ваенны парад у Беластоку, нясвіжскі выбарчы ўчастак для галасавання на выбарах у Народны сход, пінскую дэманстрацыю ў гонар гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі і аб'яднання беларускага народа... Змяшчае альбом і верш Якуба Коласа ў гонар вызвалення Заходняй Беларусі, і агітацыйныя карткі аб выбарах, і пасведчанне на права галасавання, і дэкларацыі Беларускага Народнага Сходу...

Хапае ў кнізе месца і прысвечэнню штодзённаму жыццю народа: на фота — перавозка сена на Палессі, падрыхтоўка тэхнікі да ўборкі ўраджаю ў Брэсцкім павеце, кірмашовы дзень у Бабруйску, парад фізкультурнікаў у Мінску. Аднак нездарма завяршае выданне раздзел «Беларусь шматканфесійная»: гэта найпрыгажэйшыя выявы касцёлаў, сабораў, синагог усіх рэгіёнаў краіны пачатку XX стагоддзя.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Казімір КАМЕЙША Філалагічнае пакаленне

Хлапцоў бацяні ніколі
Так густа не насіў.
Праз аднаго — Міколы,
Іваны, Міхасі...

Адкуль ты, пакаленне?
Ты выраем — з вайны,
З вяснушак і здзіўлення,
Нібы з дзвярэй адных.

Хапаліся за горад
(Які нас гнаў нястрым?),
А ён, як провад голы,
Біў токам ды іскрыў.

Хоць страшна часам нават,
Ды вабіць скрозь усё.
І ён, дэкан чарнявы, —
Таксама з Міхасёў.

Характар меў вагона
Наш тлумны інтэрнат,
Вакзала, стадыёна
Сусед, а можа, брат.

Чаму і не вучылі,
Цяпер давай, вучы!
А мода з усіх шчылін
Смяецца і крычыць.

Вышэй падрэж сукенку,
Звузь па сцягне штаны —
І ўжо ў зайздросных зрэнках
Табе няма цаны!

Час грозным ботам тупаў,
Ён нораў меў такі.
Пад самай пільнай лупай
Расчытваў ён радкі.

Быў Лойка ўсіх дарадчык,
Што ўзлёты дазваляў,
Браў пад крыло Аўрамчык,
Вялюгін бласлаўляў.

Удала ці няўдала —
З адказам пачакай, —

Куды магла — кідала
Дарога земляка.

У школкі, у канторы,
Дзе не хапала нас.
А з шанцамі каторы,
Дык нават — на Парнас.

Што можна, што няможна —
Прайшлі мы пехатой.
Архіўны ці дарожны —
Пыл горкі той і той.

Бягуць радкі на Стоўбцы
І на Лагойскі тракт.
Жывуць, спяваюць хлопцы —
Вам сведчыць сам філфак-т!..

Зялёны акраец

А. І. Грыгор’еву

У пушчы майё ёсць акраец зялёны,
Куточак зарэчны за ціхай Сулой.
Двары там, і людзі, і самі імёны
Прапахлі саломай, травой і смалой.

Няхай і асот з лебядой, і макрыца
У наішай малітве часамі гучыць,
І Богу, і небу, і хлебу маліцца,
Акраец — а хто ж яшчэ? — ён і вучыў.

Хоць хатаю першаю самы я крайні,
Не людна, на жаль, ля парога майго.
Жыве за гарой рубяжэвіцкі траўнік,
І ўсе ратавацца бягуць да яго.

Растуць яшчэ ў пушчы дзівосныя лекі,
Растуць і хваробы, хутчэй, як трава.
Мы лечым, самотныя лекары два:
Ён — зёлкай,
я — словам пушчаністым нейкім.

Жыву, як сумленне і сэрца мне раець,
Акрайчыкам крайнім пры самай вясне.
Калі і шукаюць у нас нейкіх крайніх,
За крайняга толькі прымаюць мяне.

Тут сонца ўзыходзіць у крайнім аконцы,
Сюды забягае дарога сама.
І дом мой вугламі — заўсёды да сонца,
Без сонца і свята ніколі няма.

За пушчаю часта і цёмна, і ценна,
Ды шлях за сцяной сумаваць не дае.
А дні мае птушкамі вечна ляцелі.
Пакуль спахапіўся — ужо не мае...

На Зельніцу

А. К.

Прымлела лета, прыціхлі словы,
І ў садзе спела, і на градзе.
Ужо і жнівень, як яблык спелы,
На дзве паловы надрэзаў дзень.

Як лёгкі змрок і як сон на вейкі,
З’явіўся прывідны твар і знік.

Ужо другая палова веку
Вядзе свой даўні зямны падлік.

«Не радасць — старасць», —
крычаць здалёку.

Далёкі голас усё бліжэй.
У жніўні сонца яшчэ высока,
А неба вечара ўсё ніжэй.

Сяброў губляем, шукаем словы.
Такіх няма ўсё, каб свет здзівіць.
Жыццё — не яблык, на дзве паловы
Яго пароўну не раздзяліць.

Жытнёвы вус ужо серпам гнецца,
Балючы надта ў сцябла надлом.
Не рэжце яблык, няхай нальецца
І добрай вераю, і святлом.

Адчуць цяплінку і ў сумным слове
Мне будзе платаю дарагой.
Таго, што ў першай было палове,
Няхай хапае і ў той, другой!..

Начны госць

Праз дрывоту, праз ноч,
Недзе з далечыні,
Сёння грывнула зноў:
— Гэта — я! Адчыні!..
І скрабецца рука,
Хоча клямку знайсці.
Той, каго не чакаў,
Проста плача:
— Пусці!

Цень мільгнуў у акне,
Твар да шыбы прынік:
— Ты не бойся мяне,
Гэта я, твой двайнік.
Хто калі ад сваіх
Твар за дзверы хаваў.
Бацька нам на дваіх
Гэты дом будаваў.
Як, скажы, аднаму
Жыць за двух — па сабе?
Плянуй ў вочы яму,
Каб пабачыць сябе.

Трэба ўсё ж адчыняць,
Трэба ўсё ж сустракаць.
Ды баюся абняць
Я свайго двайніка.

Твар у твар мы стаім,
Ноч цікуй — не цікуй...
І па твары маім
Яго слёзы цякуць...

Дзверы

Дзверы ў нас называюць на «Вы»,
Як і тых, хто іх нам адчыняе.
Дзе скрытаць яны — дом той жывы.
Ён свой дзень з тых дзвярэй пачынае.

Дзе бяда, там няма іх віны,
Хоць і там расчыняюцца насцеж.
Але й ведаюць, чуюць яны,
Калі ў госці ідзе ваша ішчасце.

Бачаць ганак, парог і загнет
І з усмешкаю мамы вядзерца:
За дзвярыма, пад кліч іх, услед
Адчыняюцца родныя сэрцы.

Чуе ўсё, папярэдзіць акно —
Будзьце пільнымі, чуйнымі, дзверы! —
Калі клямку намагае ноч,
Трэба ведаць пра ночы намеры.

Добрым сэрцам, харошым сябрам
Разам з сэрцам адчынены дзверы.
Хай зусім не разборлівы сам —
Дзверы ёсць. Я дзвярам сваім веру!..

Залатое вяселле

У сяброў вяселлі залатыя,
Залатая ў чарках гарката.
Хай гады для радасці не тыя,
А для сэрца сама той метал!

Да сяброў я зайздрасці не маю —
Маю я на ішчасце свой рэцэпт,
І таму як наймацней трымаю
Чарку моцы у сваёй руцэ.

Рана яшчэ гойсаць па аптэках
І смактаць ратоўны валідол.
Доўга час збіраў, ажно паўвеку,
Каб усіх нас усадзіць за стол.

Не, не ўсіх. Тут многіх не хапае.
Дзе яны? Хоць клічам — не ідуць.
Недзе знікла і яна, сляпая,
Рэўнасцю якую ўсе завуць.

Дзе яна, з далёкіх дзён мадонна,
З вечароў няўсёдная кума?
Дзе чарнявы той з акардэонам?
Рыжага таксама ўжо няма.

Залатых нам дзён усім хапала,
Залатой, як сонца, пекнаты.
А чаму сягоння гэтак мала
У сяброў вяселляў залатых?

Бегаюць марудныя трамваі,
Канцавы той круг у іх адзін.
Хто цябе сягоння падтрымае?
Толькі ён, кіёк, ці прыпамін.

З сівізнай ні холадна, ні золка,
І вянок сяброў сціскае стол.
І пье над вухам тая пчолка,
Што была заўсёды залатой.

І гудзе вясёлая сябрына.
І праз гул пачуеи рантам ты:
Залатую самую хвіліну
Выб’е дзён гадзіннік залаты!..

Кацярына МІЗЕРЫЯ

Я дыханнем разразаю цішыню

Я дыханнем разразаю цішыню,
І нічога я вакол ужо не чую.
Крок жыццёвы свой ніколі не спыню,
Дасягну ўсяго, чаго хачу я.

Дасягну ледзь бачнай вышыні,
Што мяне нястрымна гэтак вабіць.
Сэрца патрабуе цеплыні,
Аб любові светлай шчыра марыць.

Дасягну нябачных зблізку зор
І амаль рукою дакрануся.
Разгляджу знаёмы той узор
І пад раніцу ішчасліваю прачнуся.

«Дасягну ўсяго, чаго хачу» —
Так, гучыць занадта смела.
Але смела, нібы птушка, палячу:
Я па-іншаму ніколі і не ўмела.

Дасягну насуперак усім,
Тым, хто крылы падразае незаўважна,
Правілам насуперак святым
Тое адшукаю, што мне важна.

Як хацелася б, каб дзіўны гэты сон
Нечакана здзейсніўся наяве.
Толькі зноў трапляю я ў палон
У паўсядзённай звыклай мне праяве.

Толькі зноў вяртаюся туды,
Дзе амаль усё перашкаджае,
У свет незразумелай мне нуды,
Дзе мяне ніхто не заўважае.

Ціхую і тонкую душу,
Тонкую, бы шоўк, душу паэта.
Я ў малітве Бога папрашу,
Папрашу Усявышняга аб гэтым:

Каб анёла мне аднойчы падарыў,
Што заўсёды побач дзесьці будзе,
Каб мяне сваімі крыламі закрывіў
І каб сэрца не чапалі людзі.

Я сэрца пакідаю на паперы,
Нянавісць пакідаю і любоў.
Пачуцці гонару, сумленнасці і веры
Я ў вершаванай форме пакідаю зноў.

Я зноў малюю словам на паперы
Каханню першага ледзь чутны лёгкі крок.
Я на пеперы пакідаю сэрца,
Выношу з гэтага жыццёвы свой урок.

Душу сваю паперы адкрываю,
Нібы сяброўцы самай блізкай на Зямлі.

Фота Кастуся Дробава.

Міхась МІРАНОВІЧ

Беларусь. Віцебская вобласць. Ушацкі раён. Вялікадолецкі сельсавет. Два кіламетры на паўночны захад. Гэта — пункт майго нараджэння, сталіца басаногага дзяцінства — вёска Старына.

Часта ўлетку на канікулы да старынскіх бабуль і дзядуль прыежджалі ўнукі з іншых вёсак, пасёлкаў, а то і з Полацка, Віцебска, Мінска ці Ленінграда. Падчас дзіцячых забаў яны расказвалі нам, абарыгенам, пра свае вёскі і гарады, пра азёры і рэкі, ля каторых яны жылі, пра дамы і палацы ў гарадах, пра трамвай і тралейбусы, на якіх ездзілі. Мы слухалі з вялікай цікавасцю, але вось не памятаю, каб я калі паазайздросціў каму-небудзь з іх, каб мне захацелася жыць у тым Полацку ці Ленінградзе. Маёй сталіцай так і заставалася Старына.

Як я ездзіў у Рыгу

Першы раз у Рыгу я ездзіў вельмі даўно — яшчэ да таго, як трапіў туды ў сапраўднасці.

Калі я хадзіў у трэці ці ў чацвёрты клас, маці нярэдка паўтарала:

— Будзеш слухацца — вазьму цябе з сабой, калі паеду ў Рыгу. (У тыя гады ў Прыбалтыку ездзілі іншы раз, каб набыць тое-сёе з адзення, чаго нельга было зрабіць у нашым сельпо.)

Я з усіх сіл, наколькі гэта было магчыма, намагаўся слухацца. І аднойчы маці ўзяла-такі мяне з сабою.

Пра тое, як зайздросцілі мне суседскія мальцы і як я не мог заснуць перад паездкай, можна і не згадваць!..

...У Рызе мяне ўразілі шматпавярховыя дамы, якія я раней бачыў толькі на малюнках. Я задзіраў галаву і глядзеў на гмахі. Гэта табе не жартачкі — цэлыя два паверхі! Пэўна, вышэй нават за дзедаву ліпу?!

А галоўнае — машыны! У нашай Старыне машыну можна было ўбачыць раз ці два на год і гэта была сапраўдная падзея, якую мы, вясковыя мальцы, згадвалі потым яшчэ цэлы тыдзень.

А тут не праходзіла і некалькіх хвілін, як міма праязджаў які-небудзь аўтамабіль. І, што самае дзіўнае, ехаў ён сам па сабе, за ім нічога не бег!.. Я не мог гэтага зразумець і ўпыліў за чарговай палутаркай, калі яна праехала міма. Толькі праз паўкіламетра, за мостам праз рачулку, калі машыне ўдалося адарвацца ад мяне, я спыніўся...

Нязвыклым мне здалася і тое, што на вуліцы нідзе не было відаць каровіных бліноў. Чысцюкі сабе пясочак!..

«Ці гэта каровы тут так акуратна ходзяць, ці хтосьці за імі падбірае?..» — думалася мне...

...Пра сваю вандроўку я з захапленнем расказваў на першым жа пасля канікулаў уроку ў школе падчас апытання, як я правёў лета.

Выслушаўшы апавяданне пра маю адысею, настаўніца трохі засумнявалася:

— Няўжо ў Рызе вуліцы не асфальтаваныя?

Але я так пераканаўча расказваў пра свае прыгоды ў Рызе, што і яна, здаецца, паверыла. Ды, сустрэўшы маю маці, запыталася пра тое. А маці са смехам (але так, каб, крыў божа, я не пачуў) растлумачыла:

— Мы з ім у Вушачах былі, а я сказала, што гэта Рыга...

Аддзел кадраў

У пасляваенныя гады самай значнай арганізацыяй у нашым сельсавеце была машынна-трактарная станцыя — МТС.

І дырэктар МТС быў больш уплывовай асобай, чым старшыня мясцовага калгаса, старшыня сельсавета або нават дырэктар школы. І гэта цалкам зразумела, бо што такое сельсавет без тэхнікі, трактароў і машын, без плугоў і сеялак, без бульбакапалак і льноцерабілак, якія былі ў той час толькі ў МТС?

І ўладкавацца на працу ў МТС для былога мясцовага калгасніка лічылася ў нас верхам кар’ернай лесвіцы.

А вось з працаўладкаваннем у нашай МТС мелася адна своеасаблівасць. Вызвалялася ў МТС якая-небудзь пасада, напрыклад, простага механізатара. І знайшоўся кандыдат на гэтую вакансію. Быў у МТС, пэўна, і начальнік аддзела кадраў. Але той кандыдат ішоў спачатку на размову да дырэктара МТС. Ды калі нават перамовы заканчваліся станоўча і аддзел кадраў пісаў загад аб прыняцці на работу — гэта яшчэ не значыла, што ён атрымаў месца.

Бо магло здарыцца, што на гэтую ж пасаду меўся і другі прэтэндэнт. І ён не ішоў да дырэктара МТС і ў аддзел кадраў, а яго маці ці цешча спыраша бегла да цешчы дырэктара МТС. Магчыма, прынесшы той у якасці сувеніра ладны кавалак свежаніны ці што іншае, яна праводзіла перамовы наконт пасады для свайго сына ці зятя. А пасля ўжо гэты другі прэтэндэнт ішоў да дырэктара МТС — і той, змяніўшы сваё першапачатковае рашэнне, прымаў на вакантную пасаду таго сына ці зятя.

І таму мясцовыя злыя языкі цешчу дырэктара МТС за вочы звалі аддзелам кадраў.

Паляванне

Даўно я прасіў дзядзьку Рыгора, заядлага паляўнічага, узяць мяне на паляванне. Стрэльба, якая дасталася ў спадчыну ад бацькі, даўно ўжо была ў поўнай баявой гатоўнасці — набоі я назапашваў пры кожнай чарговай паездцы ў Лепель. Гэта быў перыяд хрушчоўскага ўзбуйнення раёнаў, і наш Ушацкі раён падпарадкавалі Лепелю. А набоі ў той час можна было свабодна купіць у лепельскім універмагу — тады не патрабавалі ніякага паляўнічага пасведчання, ні нават пашпарта, каб правесці ўзрост.

І вось у адну вераснёўскую нядзелю дзядзька Рыгор зайшоў за мною.

— Ну, пойдзем на паляванне, калі ўжо ты так просішся!

Я хуценька сабраў усе свае паляўнічыя прычындалы, хапіў стрэльбу — і бягом услед за дзядзькам.

Мы пайшлі ў напрамку Клетак. Я, праўда, прапанаваў пайсці ў Маркова, бо некалькі дзён таму назад бачыў за Белай дарогай зайца, калі вяртаўся са школы.

Але дзядзька сказаў, што яму лепей ведама, дзе лепш паляваць. І, нікуды не звяртаючы, мы падаліся пад Есяновікі.

Дзядзькаў сабака бег наперадзе і разпораз брахаў на сарок, жаб і іншую жыўнасць.

Недалёка ад Паляны, вядомай мне з грыбной пары, дзядзькаваму сабаку адазваўся радасны брэх іншага сабакі. На Паляне мы ўбачылі вогнішча, і каля яго двух дзядзькоў.

— Нешта ты, Сцяпанавіч, прыпазняешся, — заўважыў адзін з іх дзядзьку Рыгору.

— Ды вось, яшчэ за адным паляўнічым заходзіў, — кіўнуў дзядзька на мяне. — Колькі ўжо канькае, каб узяў з сабою!..

Ён уладкаваўся каля кастра і выняў са сваёй торбы пляшку і закуску. Тое, што прынеслі тыя двое дзядзькоў, ужо было расставлена і падрыхтавана на пасланай поруч на ўзгорку газеце.

Паколькі я ў тыя часы яшчэ амаль не ўжываў спіртнога, то прайшоўся па Паляне, шукаючы які-небудзь грыб, але паколькі восень была вельмі сухая, то хутка ні з чым вярнуўся да вогнішча.

Дзядзькі ўжо заканчвалі другую пляшку, і размова ў іх вялася, вядома, пра паляўнічыя здарэнні. Я слухаў з невялікай доляй скепсісу: калі яны заўсёды так палююць, як гэты раз, то адкуль у іх могуць быць паляўнічыя здарэнні? Тым не менш чакаў, калі абед закончыцца і мы пойдзем на паляванне.

Але ў ход пайшла наступная пляшка і, як было сказана, калі яе даставалі з торбы, не апошняя...

Нарэшце я не вытрымаў і шэптам запытаў у дзядзькі Рыгора, калі пойдзем на паляванне? А той у адказ перайшоў на абагульненні: маўляў, такое цудоўнае надвор’е стаіць, такая прыгожая прырода наўкруг, а сучасная моладзь нічога навокал не заўважае!..

Я замоўк і наступны час займаўся выразаннем сцізорыкам з сучкоў і карэньчыкаў розных фігурак.

Праз нейкую гадзіну я яшчэ раз запытаўся пра паляванне.

Адзін з дзядзькоў прапанаваў:

— Калі хочаш пастрэляць — бяры вунь пустыя пляшкі, пастаў пад гарою і страляй!..

Але мне шкада было марна пераводзіць набоі. Ды і пустая пляшка ў тыя часы ў вёсцы лічылася карыснай рэччу і заўжды магла спатрэбіцца ў гаспадарцы.

Калі ўсё было з’едзена і выпіта, паляўнічыя пачалі развітвацца. Дзядзькі пайшлі на Дольцы, а мы з дзядзькам Рыгорам — у напрамку сваёй Старыны.

Пытаннў я дзядзьку больш не задаваў. Але было відаць, што ён вельмі задаволены ўдалым паляваннем.

Вясковыя ўсмешкі

Больш я з дзядзькам на паляванне не прасіўся. Іншы раз браў стрэльбу і выходзіў сам за вёску. Але так, як мне памятаецца, ні разу нікога не забіў. Пра што праўда, ніколькі не шкадуу.

Шпіёнаманія

Канец пяцідзясятых, пачатак шасцідзясятых гадоў быў у нас пікам шпіёнаманіі. Рэгулярна па радыё і ў газетах паведамлялася пра тое, як у Савецкім Саюзе выкрылі чарговага шпіёна. Кінаперасоўка дэманстравала фільмы — калі не пра вайну, то пра шпіёнаў. Самым папулярным кінагероем быў славуты пагранічнік Мікіта Карацупа са сваім сабакам (здаецца, Джульбарсам), якія на граніцы вылоўлівалі шпіёнаў сотнямі. Самай зачытанай кнігай у бібліятэцы была «Над Цісай» (вядома, пра шпіёнаў).

...Аднойчы мы ў Клетках, дзе збіралі грыбы, убачылі чалавека, які шпарка ішоў па полі. Чалавек быў незнаёмы і рухаўся не так, як сялячане — не па ўскрайку нівы, а напасткі па ёй. І кіраваўся ў бок нашага стратэгічнага цэнтара — Дольцаў, дзе размяшчаліся МТС, пошта, школа і сельмаг.

— Шпіён! — сказаў нехта з нас. Тым больш што незадоўга да гэтага мы бачылі ў небе самалёт. І нічога, што ён ляцеў вельмі высока і ледзьве быў бачны... Усё добра складвалася ў шпіёнскую гісторыю.

Мы, не дабіраўшы грыбоў, хуценька пабеглі ў вёску. Не памятаю, каго першым сустрэлі, але хтосьці з сялянчак якраз ішоў у Дольцы. Мы яму і паведамілі ўсю стратэгічную інфармацыю пра шпіёна і папрасілі перадаць яе ў Дольцах каму трэба.

Праз гадзіну-другую той вясковец вярнуўся з Долец і сказаў нам, што мы бачылі землямера, які прыехаў у Дольцы, каб скласці карту зямель сельсавета.

Вось так нам не ўдалося злавіць шпіёна...

Мёд

Выпраўляючыся з бацькам у Дольцы на ярмарку, маці сказала мне і Ваньчыку: — Вось вам у місцы мёд. Ешце, калі захочаце.

Не паспелі бацькі адысці ад хаты, як мы ўзяліся за мёд.

— Смачна, — кажу я.

— А ў збанку, з якога маці налівала, пэўна, яшчэ смачнейшы, — кажа Ваньчык. — Давай паспытаем са збанка. Я бачыў, як маці яго ў скрыню схавала.

— А маці сварыцца не будзе? — вагаюся я.

— Адкуль яна даведаецца? — супакойвае Ваньчык.

Адчыняе скрыню, ставіць збанок з мёдам на брыж і лезе ў яго лыжкай. Я ж трымаю века скрыні. А века цяжкае і, як мне здаецца, нейкае слізкае, бо ў адзін момант я не ўтрымліваю яго. Яно з грукатам зачыняецца, разбіваючы збанок. Мёд лужынай расцякаецца па падлозе.

Пачынаем хаваць сляды злачынства. Чарапкі выкідваем у агарод. Мёд выціраем анучай. Але яго многа, і ануча хутка, становіцца ліпкай. Чым бы яшчэ скарыстацца?

— У тваёй маці ў шафе шмат суке-нак, — кажа Ваньчык. — Некаторыя яна ўжо, пэўна, даўно не апранае.

Прыносіць суценку. Выціраем.

Адной не хапіла. Бярэм другую, трэцюю...

А пасля зрасходаваных суценкі за-піхваем у падпечак.

...Ну, а пра той момант, калі ўсё выкрылася, успамянаць не хочацца! Хоць я і сёння памятаю несправядлівасць пакарання — я атрымаў за дваіх, бо Ваньчык, мой старэйшы стрыечны брат, прадбачачы экзекуцыю, уцёк дадому ў Селішча, а да нас у Старыну ён прыходзіў у госці...

І з тых ручаін рэчка поўніцца

Беларусаў па свеце, за межамі Бацькаўшчыны, — больш за тры мільёны. І газета «Голас Радзімы» дапамагае ім падтрымліваць сувязі з родзічамі, сябрамі, зямлёю продкаў, не адрываюцца назусім ад роднага берага.

Усяму свой час, кажуць у народзе. І пасеянае зерне прарасце, і зробленая справа дасць плён. То ёсць свая логіка, пэўна ж, і ў тым, што ў пару збору ўраджаю ўшанаваць і сталіцы журналістаў. На мінулым тыдні ў малой канцэртнай зале «Мінск» праходзіў рэспубліканскі семінар для дзяржаўных СМІ «Маркетынг і новыя медыя». Там і ўручылі дыпламы, ганаровыя граматы пераможцам і лаўрэатам Рэспубліканскага конкурсу сярод журналістаў і СМІ — за найлепшае асвятленне пытанняў міжнацыянальных і міжканфесійных дачыненняў, міжкультурнага дыялогу ў Беларусі ды супрацу з суайчыннікамі за мяжой. Газета «Голас Радзімы», яе супрацоўнікі — у ліку пераможцаў і дыпламантаў.

Конкурс штогод праводзяць Міністэрства інфармацыі ды Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцей, а вынікі падводзілі раней напярэдадні Дня друку, найлепшых ушаноўвалі на выстаўцы «СМІ ў Беларусі». 3-за каранавіруса і летась, і сёлета падзея расцягваецца ў часе.

У мінулыя гады газета «Голас Радзімы» не раз адзначалася арганізатарамі згаданага конкурсу. Нам удаецца (хоць калектыў і малалікі) праз сацсеткі, месенджары, пры дапамозе электроннай пошты падтрымліваць кантакты, весці сістэмную работу з шэрагам беларускіх суполак, вядомых супляменнікаў замежжа. Такая практыка прызнана як каштоўны досвед, калі аўтарскі калектыў выдання ў 2017-м быў уганараваны спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта. Узнагароду мы атрымалі менавіта «за плённае супрацоўніцтва з суайчыннікамі за мяжой і прафесійнае асвятленне пытанняў міжкультурнага дыялогу ў Беларусі».

І вось нядаўна міністр інфармацыі Уладзімір Пярцоў ды Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцей Аляксандр Румак уручалі новыя ўзнагароды. Дыпламамі Упаўнаважанага ў «асабістым заліку» адзначаны галоўны рэдактар газеты «Голас Радзімы» Іван Ждановіч і рэдактар аддзела Ганна Лагун. Рэдакцыя «ГР», якая з 2018-га ў складзе Выдавецкага дома «Звязда», ушанавана пахвальнай граматай Упаўнаважанага. Тры ўзнагароды! Найболей жа ўдзельніцаў конкурсу, а таксама і ўзнагарод, адзначыў Аляксандр Аляксеевіч, было з Гродзенскай і Магілёўскай абласцей. Падчас урачыстасці Упаўнаважаны звярнуўся да ўсіх журналістаў: «Сфера міжнацыянальных і міжканфесійных дачыненняў надзвычай тонкая. Таму прашу вас: пішыце,

калі ласка, пра яе акуратна, з душой і з любоўю да людзей — каб, як кажуць ва ўрачоў, не нашкодзіць».

Па тонкай лініі гэтай і мы ходзім. Пішам пра людзей розных нацыянальнасцей, расказваем пра іх жыццё ў Беларусі. А дзяржава беларуская спрыяе таму, каб свае этнакультуры яны тут развівалі, таленты раскрывалі. У артыкуле «Свае людзі ў вялікай сям'і» («ГР», 31.08.2021) пісалі мы, як у Міжнародны дзень дружбы сустракаліся з журналістамі ў прэс-цэнтры мінскага Дома прэсы загадчыца сектара апарату Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцей Алена Бязручка ды кіраўнікі нацыянальных суполак Беларусі. Алена Рыгораўна казала: прадстаўнікі 156 нацыянальнасцей жывуць у краіне. І хоць гавораць яны часам на розных мовах, але ж усе разумеюць, як важна зберагчы тут мір, спакой, стабільнасць у грамадстве, як важна генерываць пазітыўны настрой у нашай шматнацыянальнай сям'і. Усяго ж у Беларусі зарэгістраваны, вядуць дзейнасць больш за 200 нацыянальна-культурных грамадскіх аб'яднанняў, іх аргструктур, створаных прадстаўнікамі 25 нацыянальных меншасцей. Пра свае суполкі, іх справы, планы на будучыню расказалі на прэс-канферэнцыі актывісты й кіраўнікі «Кангрэса азербайджанскіх абшчын», «Саюза палякаў на Беларусі», аб'яднання ўкраінцаў «Ватра», Грузінскага культурна-асветніцкага таварыства «Мамулі», Беларускага грамадскага аб'яднання «Русь», Саюза беларускіх яўрэйскіх грамадскіх аб'яднанняў і абшчын.

І яшчэ больш увагі, чым нацыянальным суполкам у Беларусі, мы надаём дзейнасці, пашырэнню досведу работы беларускіх суполак у замежжы. Дадамі аддаваліся кантакты з вядомымі беларусамі замежжа,

і, паколькі рыхтуюцца гэтыя нататкі для «ЛіМа», назаву тых, хто мае дачыненне да літаратуры і мастацтва. У рэдакцыйным партфелі ёсць тэкст Наталлі Прушынскай з Петравадска. Яна па нашай просьбе напісала, як перакладала вядомы раман свайго бацькі Андрэя Мрыя — «Запіскі Самсона Самася» — на рускую мову. Дасланы пытанні чакаем адказы ад вядомай паэтэсы з Казахстана Любові Шашковай (родавыя карані ў яе з вёскі Васілёўкі — раней Парыцкі раён, кіламетраў 30 ад Бабруйска). Напрыканцы жніўня заходзіў у рэдакцыю наш сябар Вячаслаў Ігнаценка — вядомы мастак з Кішынёва, сябра Саюза мастакоў Малдовы, ураджэнец вёскі Пярэзелка Лоеўскага раёна. Ён паўдзельнічаў у цікавым пленэры на Бацькаўшчыне — збіраем пра тое расказаць. Даслаў свае паэтычныя зборнікі з просьбай перадаць у бібліятэку, музеі Ганаровы генеральны консул Беларусі ў Цюмені, да таго ж паэт Уладзімір Шугля (родавыя карані — з вёскі Руціцы Карэліцкага раёна), пра якога мы не раз пісалі ды ў гасцях у цюменскіх беларусаў былі. Выйшла новая кніга-каталог паштовак у вядомага мастака з Рыгі Вячкі Целеша (род яго — з пасёлка Краснасельскі, Ваўкавыскага раёна) — маем намер пра тое расказаць. А вось мастака Уладзіміра Банцэвіча, які да таго ж быў пісьменнікам, кіраваў Саюзам беларусаў Дону, сёлета не стала. Нарадзіўся ён у 1949-м у вёсцы Камень на Піншчыне, у дзяцінстве жыў на Случчыне — там, дзе гаспадарыў у калгасе знакаміты Васіль Корж. І нават партрэт Героя мастак напісаў. З Уладзімірам Мікалаевічам былі мы ў цікавай супрацы, расказвалі пра яго экспедыцыі на Бацькаўшчыну — і хочацца памяць яго тут ушанаваць.

Цяпер у нашай рэдакцыйнай перапісцы — звыш чатырох дзясяткаў адрасоў. Каштоўны досвед працы беларусаў замежжа на карысць роднай культуры, Бацькаўшчыны можна параўнаць з паўнаводнымі ручаямі, што напаўняюць нашу агульную Беларускую Раку. Парознаму складаліся ў мінулым і цяпер складаюцца лёсы землякоў. Часам аж за акіяны трапляюць у пошукках лепшае долі. Дарэчы, і вядомы паэт Сяргей Панізьнік цяпер — беларус замежжа: ён жыве ў Канадзе, у дачкі. З перапіскі з Сяргеем Сцяпанавічам «з берагоў возе ра Гурон», з разваг пра магчымыя беларускія родавыя карані Хрыстафора Калумба нарадзіліся ў мяне радкі: «З Калумбавай славай — бы з хвалямі жыць, // З тугой-насталгіяй ды сэрцам у скрусе. ...Адкрыць бы мне толькі, спазнаць і ўмясціць // Бязмежную веліч маёй Беларусі». Працуючы разам з актыўнымі землякамі з замежжа, няштатнымі аўтарамі газету «Голас Радзімы» — мы гэты і спрабуем рабіць: адкрываць нанова, спасцігаць, умяшчаць бязмежную веліч нашай Бацькаўшчыны.

Іван ЖДАНОВІЧ,

галоўны рэдактар газеты «Голас Радзімы»

Асколак народнай памяці

Літаратурна-краязнаўчы пошук часам складаецца з зусім выпадковых знаходак, нечаканых судакрананняў з той ці іншай тэмай. Дзесяцігоддзямі займаюся літаратурнай гісторыяй у дачыненні да Пухавіцкага краю, але год ад году пераконваюся, што пошук надзіва бясконцы.

Напісаўшы і выдаўшы некалькі кніг на гэтую тэму («Літаратурная карта Пухавішчыны», «І марам волю дам», «Краязнаўчы рэсурс у вывучэнні беларускай літаратуры», «Пухавіччына: Літаратурнае гняздо Беларусі»), я ўжо разлічваў, што новых імён у літаратурную біяграфію Пухавіччыны не дадам. На справе атрымліваецца інакш. Вось, напрыклад, пазнаёміўся з расійскім пісьменнікам Мікалаем Чаркашным, які нарадзіўся ў 1946 годзе ў Ваўкавыску. Высветлілася, што болей як паўстагоддзя таму ён удзельнічаў у «Зорным паходзе» студэнтаў Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта, маршрут якога праходзіў і па Пухавіцкім раёне. А шмат пазней ён прыязджаў у Мар'іну Горку, каб сустрэцца з братам Валерыя Сабліна — капітана III ранга, які ўзняў паўстанне на вялікім супрацьлодчым караблі «Сторожовая» 9 лістапада 1975 года. Тады М. Чаркашын працаваў над кнігай і фільмам, прысвечаным гэтай асобе.

І вось новае адкрыццё, што падаравала мне кніга, якую я адкрыў зусім выпадкова.

Размова — пра зборнік мастацкай і публіцыстычнай прозы Льва Чырвонцава «Асколкі гісторыі», выдадзены ў 2017 годзе. Як высветлілася, аўтар доўгі час працаваў на розных прадпрыемствах у Вілейцы і Маладзечне, узначальваў раённы камітэт народнага кантролю ў Маладзечне. У выданні — дакументальныя расповеды «Пра час і пра сябе», «Страчанае дзесяцігоддзе», «Дваццаць першае стагоддзе», апавяданні «Ля возера», «Шатун», «Кветкі і сведкі», «Ля Ціхага акіяна», «Шчара», «Пірат», «Сяброўства ці каханне», эсэ «Чытаючы нобелеўскага лаўрэата». Асобна вылучаны раздзел — «З запісных кніжак».

Цікавай падаецца анатацыя да кнігі. Працуюць яе цалкам: «Лёс кожнага чалавека — гэта асколак гісторыі таго часу, сведкам якога яму давалося быць. І толькі з такіх асколкаў утвараецца сапраўдная і разнастайная карціна гадоў, што адыходзяць у мінулае».

Кніга Л. Чырвонцава з'яўляецца яркім пазлам у мазаіцы гісторыі нашай краіны. Аўтар, аналізуючы прыняты погляд на асноўныя падзеі свайго часу, расказвае пра сябе, пра лёс сваёй сям'і, дзельца ўражаннямі і думкамі аб тым, што бачыў, у чым непасрэдна ўдзельнічаў».

А што ж звязвае з Пухавіччынай Льва Чырвонцава, які нарадзіўся ў 1937 годзе. «Вайну я сустрэў у дзіцячым садку, — піша Л. Чырвонцаў. — Высока ў небе над Мінскам ляцела многа самалётаў. Па велічыні яны былі як цацачныя,

але ў паветры стаяў страшны роў ад іх рухавікоў. Нас хутка павялі ў нейкі падвал. У садок мы болей не хадзілі». І далей: «У нас праз некалькі дзён не засталася ніякіх харчоў. Бацька паехаў на ўсход. Маці не ведала, што рабіць, чым карміцца. Добра, што яе бацькі жылі не так далёка. Сабралі, якія маглі, клункі і пайшлі да чыгункі. Добра помню паравоз, яго чырвоныя вялізныя колы, яго чмыхаючае парам нутро. Мы таксама ўцякалі ад немцаў, але недалёка, да вёскі Чароты Пухавіцкага раёна. Праз тыдні два вярнуўся бацька».

У Чаротах бацькі Льва Чырвонцава пабудавалі сваю хатку. На ўскраіне вёскі. «Дошкі падлогі пахлі свежай сасной. Страху накрылі яловай карой. Але перабрацца ў яе нам не давалася. Прышлося перабірацца ў лес, у зямлянкі...», — пісаў потым Леў Чырвонцаў.

Пухавіччына, Чэрвеньшчына — па гэтых мясцінах у ваенную часіну даваўся павандраваць дзіцяці. Пра гэта і згадвае сведка таго, ваеннага, жыцця. Запомніліся і нялёгкае пасляваенныя гады. Падрабязна апісвае першыя дні вызвалення ад немцаў. Чытаем у расповедзе «Пра час і пра сябе»: «Настрой ва ўсіх паляпшаўся. Вайна адышла. Мы ўсе хацелі хутчэй вярнуцца ў Чароты. Там у нас была свая хатка. Сталі думаць, як дабірацца. Ехаць адным — вялікая рызыка. У лесе яшчэ былі немцы, рознай арыентацыі партызаны і проста бандыты. Таму сабралі сем'яў пяць.

Бацька недзе дастаў падводу, кульгавага каня, і мы пасунуліся дамоў...» І дадай: «Вечарам мы ўжо былі ў Чароты. Але нашай хаткі ўжо не было. Немцы яе разабралі на бліндажы, якія пабудавалі ўздоўж дарогі Мінск — Бабруйск. Пакуль пасяліліся ў хаце раскулачанага дзедавага брата. Потым нас выселілі ў маленечкую хатку, а там зрабілі клуб, потым школу».

Леў Чырвонцаў падрабязна апісвае жыццё ў Чаротах. Такія ўспаміны носяць адметны краязнаўчы характар, дазваляюць і яго, аўтара кнігі «Асколкі гісторыі», дакументальна-мастацкі пазл уключаць у народную памяць пра XX стагоддзе. У Чаротах Леў пасябраваў з Юзікам Бандарэнкам. След сябра дзяцінства пасля на дзесяцігоддзі згубіўся. І сустрэўся аўтар кнігі са сваім таварышам, на той час універсітэцкім выкладчыкам, праз шмат гадоў.

Быў аўтар кнігі ў Чаротах і ў пасляваенныя гады, наўмысна завітваючы на памятнае для сябе месца. Цяпер ён паранейшаму жыве ў Маладзечне.

Нагадаем, што Чароты — паселішча ў Талькаўскім сельсавеце Пухавіцкага раёна. Мясціны вакол вёскі звязаны з многімі цікавымі лёсамі. У Тальцы адпачываў, летаваў Якуб Колас. У блізкай да Чаротаў паселішчы любілі наведвацца Міхась Чарот, Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Сымон Баранавых, іншыя беларускія паэты і празаікі.

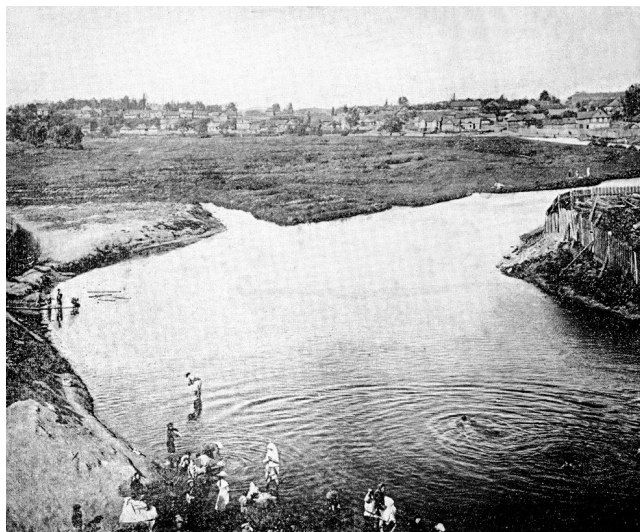
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Этымалагічныя эцюды*

3 кнігі «След самаеда»

Няміга

Рака Няміга ўпісана ў гісторыю. Паводле адной версіі, яе назва вытлумачваецца словам *netīga*, што на літоўскай мове ‘бяссонніца’ (суадпаведна *netigo* — ‘бяссонная’, *miegoti* — ‘спаць’); паводле другой — літоўскім ды латышскім словам *miega* (засек, сусек, аруд), тады ‘Няміга’ — незапруджаная, неперагароджаная; паводле трэцяй — эстонскім словазлучэннем *neemjõgi*, дзе *neem* мыс, *jõgi* рака.

Сутока Нямігі і Свіслачы, від з Замчышча, 1903 г.

Тыя тапографы, што давалі рэкам і рэчкам найменні, гэтакім чынам іх атэстоўвалі, маркіравалі. Якую адмеціну ўгледзелі яны ў Нямізе, чым заслужыла яна сваё найменне? Тым, што ‘бяссонная’? Аднак і іншыя рэкі не спяць, ды і не толькі рэкі. Тым, што не перагароджаная? З якой ласкі ці не ласкі ёй зроблена такое выключэнне? Тым, што мела мысы? Дзе і як яны ў ёй узяліся?

Калі прыкладзём да яе вядомыя звесткі і меркі, убачым, што ў горадзе яна пачынаецца і ў горадзе канчаецца, што яе даўжыня — лічаныя кіламетры, а што да назвы... Калі паводле балцкай версіі Няміга — бяссонная, то паводле самадзійскай якраз наадварот: *нема* — сон, *нема ига* (дзе другі кампанент адаптаваны ‘рачны’ дэтэрмінатыў) — санлівая рака. Магчыма, некалі з розных пазіцый яны азначалі адно і тое ж. Аднак найменне Нямігі вытлумачваецца не ім, яно паказвае ім язык.

‘Язык’ — першы кампанент словазлучэння ‘Няміга’, на ненэцкай мове *нямяю*. Што тычыцца другога кампанента, то, пэўна, што ён ‘рачны’, і калі ён *яха* (суадпаведна *ега, ига*), тады Няміга — *Нямю’ ига*: рака-язык.

Свой язык паказвае і другая Няміга — прыток ракі Расохі, свой — рэчка Нямегля і свой — рачулка Нямегелька, прытокі Пцічы, ну і свой Нямю-Яха — рака ў Ямала-Ненэцкай аўтаномнай акрузе.

І калі ў апошнім гідроніме *яха* (‘рака’) паўнамоцна і паўнапраўна знаходзіцца на сваім месцы і яе даўжыня выцягваецца на 29 км, то ў дачыненні да астатніх гэтага сказаць не выпадае: яны не рэкі, а рэчачкі, рачулки, і што ім найбольш суадпавядае, дык гэта субстантыў *еңа* (енга). У ненэцка-рускім слоўніку Н. Цярэшчанкі *еңа* — невялікая рэчка, што працякае па населеным пункце. Няміга цячэ па Мінску, і яе першапачатковая назва высоўваецца як *Нямю’ еңа* — рачулка-язык. Нямюйенга > Нямюйега > Няміга: недзе так адбывалася фанетыка-марфалагічная трансфармацыя знакамітай назвы.

Татарка

Рэкі маюць свае большыя ці меншыя прытокі і рукавы. Прыток на ненэцкай мове азначаецца тым самым словам, якім наймяноўваецца адростак, галіна, развіліна, — *тарка*; на нганскай — *тари*.

Знаходзім: так, Тарка прыток Акі ў Ніжагародскай вобласці і прыток Омі ў Навасібірскай, а ў варыянце Тара — прыток Клязьмы ва Уладзімірскай вобласці, Севы — у Бранскай вобласці, Иртыша — у Навасібірскай

і Омскай абласцях, Джазатара — у Рэспубліцы Алтай і далей Дрыны — у Чарнагорыі, у Босніі і Герцагавіне.

«Прышпільваючыся» да вядомых значэнняў і ўпісваючыся ў новыя словаформы, сям-там яна вымаўляецца як Тараканаўка (Тараканаўка — прыток Мараміцы ў Кіраўскай вобласці, Масквы-ракі, Екацярыноўкі каля Пецярбурга), Тартак (прыток Віліі ў Астравецкім раёне), а яшчэ больш як Татарка.

Татарка — прыток (*яха’ тарка*): Ангары ў Краснаярскім краі, Ануя і Іні ў Алтайскім краі, Барневы ў Курганскай вобласці, Ягорлыка ды Мокрага Карамыка ў Стаўрапольскім краі, Енісея ў Краснаярскім краі, Зялёнкі ды Коксы ў Рэспубліцы Алтай, Калалы ў Стаўропальскім і Краснадарскім краях, Кумы ў Ханты-Мансійскай аўтаномнай акрузе, Ніцы ў Сярдлоўскай вобласці, Ачора ды Шадэйкі ў Пермскім краі, Савалы ў Варонежскай вобласці, Ніжняя Тэрсі ды Кіі ў Кемераўскай вобласці, Увелькі ў Чалябінскай вобласці, Паўднёвага Козленца ў Ніжагародскай вобласці, Дняпра ды Самары ў Днепрапятроўскай вобласці, а ў Беларусі ракі Ласосна ў Гродзенскім раёне і рэчкі Кужэц у Сморгонскім.

Магчыма, у тым, што слова *тарка* займела дубльпачатак, вінавата азначэнне, якое спадарожнічала яму, прынамсі *халета* — “рыбная”, альбо *пырита* — “шчупачыная”. Рукаў (ракі) багаты на рыбу — *халета’ тарка*, багатае на шчупака — *пырита’ тарка*. У нечым вымаўленні карань слова губляўся, заставаўся суфікс, які далучаўся да наступнага слова, дзякуючы чаму ўтваралася словаформа, што набывала свой змест: *та’ тарка* — Татарка.

Ягада

На беларускай мове *ягада*, на рускай, на ўкраінскай, на балгарскай *ягода*, на польскай, на ніжнялужыцкай, на славенскай *jagoda*, на харвацкай *jagoda*, на верхнялужыцкай, на чэшскай, на славацкай *jahoda*, на сербскай, на македонскай *jagoda*, на стараславянскай *agoda*.

Суадносіцца з літоўскім *uoğa* і латышскім *oga*.

Пры ўсіх памкненнях мовазнаўцаў гэтае слова не вытлумачваецца індаеўрапейскімі мовамі: у яго іншае паходжанне. На ненэцкай мове яно *нода*, дзе *но* аснова, а *дя* альбо суфіксальны фармант, з чым удзелам *но* ўводзіцца ў працэс і становіцца тым, што афарбоўваецца, ярчэе-чырванее і вабіць вока, альбо лексема ‘месца, зямля’ — на ненэцкай *я*, на энецкай *дя*: яна бярэ на сябе ў такім разе ролю субстантыву. Што тычыцца самага *но*, то на ненэцкай мове гэта чырвона-аранжавая фарба, суадпаведная сурыку, яна яшчэ мае словаформу *я но*. Варта згадаць і нагадаць, у большасці славянскіх моў *ягады* імянуецца адно сунічына ці клубнічына, і якраз з-за свайго прывабнага яркага колеру ў свой час і ў сваім абсязе яна і займела адпаведную атэстачыю.

Зрэшты, не выключаецца, што ў словаформе ‘ягада’ сваё месца займае і ‘травя’: на ненэцкай *ңамдэ*”, на энецкай *оды*. І калі ў першым, дзеяспрыметніковым,

варыянце *нода* (у множным ліку *ноды*) вытлумачваецца як *я но*, якое чырванее-аранжавее, у другім як месца, дзе яно ёсць (згадаем выраз ‘ісці ў ягады’), то ў гэтым як трава, дзе яно ёсць, — *я но ңамдэ*”, *я но оды*. З пэўнай доляй імавернасці можна дапусціць, што гэтыя варыянты не супярэчаць адзін аднаму, а ўзаемадапаўняюцца і ўзаемададаюцца.

Мінск

‘Мѣньскъ’, ‘Мѣнескъ’, ‘Мѣнскъ’ летапісныя назвы Мінска, а археалагічныя раскопы сведчаць, што пасяленні людзей тут існавалі ўжо тысячагоддзі да новага летапісання, у эпоху неаліту і мезаліту.

У словаформе тапоніма два кампаненты: адзін даўні, дагістарычны, другі нядаўні, гістарычны, яны належаць розным эпохам і розным моўным сістэмам. Другі, загадзя пазнавальны і прысутны ў назвах іншых айконімаў, перад тым як стацца фармантам *-еск* быў субстантывам і азначаў аселішча, паселішча, вёску, горад. Што тычыцца першага кампанента, дык ён атрыбутыўны: ім атэстуецца тая адмеціна мясцовасці, да якой далучана паселішча і дзякуючы якой яно мае свой адрас. Зазвычай гэтым кампанентам становіцца найменне ракі, і, як сцвярджае асноўная версія, у тым, што Менск займеў такое найменне, вінавата рэчка Менка: там, на ёй, за 16 км ад Мінскага замчышча спачатку ён і мясціўся.

Фота Кастуся Дробава.

Від на Мінскі Свята-Духаў кафедральны сабор.

У выяўленні яго першапачатковага месцазнаходжаня лінгвістычны чынік становіцца, бадай, асноўным: найменне ‘Менск’ неад’емна ад наймення рэчкі Менкі, а яна там, дзе вёска Гарадзішча, дзе вёска Строчица. І ўсё ж такі ў Менкі ёсць свой дваінік, свой суадпаведнік. Гэта — у самадзійскім (ненэцкім) напісанні — *меңга*, а ў перакладзе — затока, завадзь, затон, катлавіна, глыбокае месца ў вадзе. Там, дзе Няміга ўпадае ў Іслач, і ўтваралася *меңга*. Менск заснаваны на ёй і першапачаткова мог называцца *Меңга’ нэсы* ці *Меңга’ нысы* (паселішча на мензе).

Што тычыцца самага наймення рэчкі Менкі, то па-літоўску *menka* — дробная, кволая, нязначная. Аднак да таго, як яна пачала тлумачыцца літоўскай мовай, ужо была вытлумачана самадзійскай, і на лясным дыялекце ненэцкай мовы *меңка* — гэта тыя самыя затон і затока.

Адна Менка прыналежала Пцічы, другая — Іслачы.

Урэшце Менск перагаласавуўся на Мінск, і гэта таму, што паралельна існаваў і меў сваё гучанне-напісанне іншы Мінск — Міньск Мазавецкі. Аднак у іхніх найменняў розныя карані, яны (найменні) паходзяць не з той самай асновы. Міньск Мазавецкі, паводле “Энцыклапедычнага слоўніка Бракаўза і Ефрона”, месціцца на сутоку рэчак Віснёўкі і Срэбранай, за тры вярсты ад іх упадзення ў раку Віслу і за 36 вёрстаў ад Варшавы. У адрозненне ад ‘Менска’, ён у сваёй аснове мае аддзяслоўны субстантыў *минзь*, чыё значэнне шлях, напрамак руху, канчатковы пункт руху, канец шляху. Фармант *-еск* (–ск) ён займеў, а фанему *и* ў сваім напісанні-гучанні меў заўсёды і што азначаў, дык паселішча альбо канцавое паселішча на шляху.

Алесь РАЗАНАЎ
Праяг будзе.

* Працяг. Пачатак у №№ 24, 27, 30, 32, 36, 37.

Італьянскія прыпынкі гранд-тура

З шумнай вуліцы — і ледзь не адразу ў цёмныя і ціхіх залы... Не кожная выставачная пляцоўка рызыкне прапанаваць сёння настолькі сур'ёзную і працяглую вандроўку, як нядаўна гэта зрабіў Нацыянальны мастацкі музей. Але якім яшчэ мог быць маштабны выставачны праект «Ёсць дзівосны край...» Італьянскія шэдэўры з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь? Тут дарэчы ведаць, што збор твораў італьянскіх майстроў XVI—XX стагоддзяў у калекцыі еўрапейскага мастацтва НММ з'яўляецца адным з найбольш значных як па якасці, так і па колькасці экспанатаў. Частка твораў, прадстаўленых на выстаўцы, дэманструецца ўпершыню.

Куратарам экспазіцыі «Ёсць дзівосны край...» выступіла Святлана Пракоп'ева, загадчык аддзела замежнага мастацтва. Як расказала мастацтвазнаўца, экспазіцыя, прысвечаная італьянскаму жывапісу, скульптуры і графіцы, планавалася дастаткова даўно, як і асаблівы цыкл выставак, што знаёмяць гледачоў з рознымі мастацкімі школамі, прадстаўленымі ў калекцыі еўрапейскага мастацтва, тэматычнымі кірункамі. На працягу апошняга дзесяцігоддзя рэалізавана некалькі такіх праектаў, сярод якіх — прысвечаны польскаму, французскаму і нямецкаму мастацтву.

— Выстаўцы «Ёсць дзівосны край...» папярэднічала каласальная работа па вывучэнні, а таксама атрыбуцыі экспанатаў, — адзначае Святлана Пракоп'ева. — Цяпер мы прадстаўляем шэраг твораў, якія зусім нядаўна лічыліся работамі невядомых мастакоў. Атрыбуцыі пацверджаны нашымі італьянскімі калегамі, якія прымалі актыўны ўдзел у гэтай працы. Такім чынам, выстаўка — своеасаблівая справаздача. Нягледзячы на тое, што яна была запланавана яшчэ ў 2007 годзе, а праходзіць толькі зараз, не шкадуем аб патрачаным на падрыхтоўку часе.

У зборы твораў італьянскіх мастакоў з калекцыі еўрапейскага мастацтва — цікавыя жывапісныя, графічныя і скульптурныя работы, на прыкладзе якіх можна прадэманстраваць развіццё італьянскага выяўленчага мастацтва ад эпохі Адраджэння да нашых дзён, паказаць характэрныя творы розных стыляў і мясцовых мастацкіх школ. Так, з жывапіснай Італіі XVI—XVIII стагоддзяў знаёмяць карціны на міфалагічныя і біблейскія сюжэты,

а таксама партрэты. Адным з найлепшых палотнаў лічыцца «Партрэт невядомага з пісьмом» пэндзля невядомага венецыянскага мастака другой паловы XVI стагоддзя, які належыць колу аднаго з найбуйнейшых майстроў эпохі позняга Рэнесансу Тынтарэта.

Гонар калекцыі — творы караваджыстаў. Сярод такіх — палотны венецыянскіх жывапісцаў: «Выкрыццё Адысея» (?) Антонія Дзанкі, «Ап'яненне Ноя» (1680—1685) і «Ісаак, які благаслаўляе Іакава» (1680—1685) Антонія Малінары.

— Зусім нядаўна два апошнія лічыліся творамі невядомых мастакоў. Менавіта мастакоў, — удакладняе куратар выстаўкі. — Нам пашчасціла выявіць, што яны належаць пэндзлю аднаго вельмі вядомага і моднага ў XVII стагоддзі жывапісца. З апошніх адкрыццяў — экспанаты, прадстаўленыя на выстаўцы ў момант рэстаўрацыі: гэта творы, якія прыпісваюцца майстэрні Вічэнціна.

Сярод работ, якія ўпершыню прадстаўлены на суд публікі, — тыя, што прыпісваюцца невядомаму творцу з асяроддзя такога выдатнага мастака, як Лука Джардана. Яны, дарэчы, паходзяць з даваеннай калекцыі Нацыянальнага

Невядомы скульптар XIX стагоддзя «Дантэ».

мастацкага, пра якую супрацоўнікі расказваюць з асаблівым хваляваннем. Цяпер ідзе актыўная работа па выяўленні многіх помнікаў і складанні каталога, які б прадстаўляў калекцыю музея ў момант свайго фарміравання ў 1939-м і да 1941-га, калі зборы музея былі раскіданы і толькі часткова вярнуліся на радзіму.

Вылучаецца на выстаўцы і палатно «Міфалагічны сюжэт ("Музыканы")» (1710) рымскага мастака Джыралама Тропа: змрочны пейзаж, прыгожы і моцны чалавек як адлюстраванне моцы і прыгажосці... Гэта адзіны твор майстра ў музейных зборах на тэрыторыі былога Савецкага Саюза.

Па словах стваральнікаў экспазіцыі, сярод твораў італьянскіх скульптараў асаблівай увагі заслугоўвае мармуровая статуя «Юнона», выкананая ў 1716—1717 гадах венецыянскім майстрам Антонія Тарсія. Скульптура ўваходзіла ў серыю з шасці фігур антычных багоў, дасланую графам Савам Лукічом Рагузінскім-Уладзіславічам — агентам Пятра Вялікага ў Венецыі ў 1716—1722 гадах. У XVIII стагоддзі статуя знаходзілася ў Летнім садзе, пазней — у Таўрычаскім палацы ў Санкт-Пецярбургу.

Найбольш поўна прадстаўлены ў калекцыі работы італьянскіх скульптараў XIX стагоддзя —

Невядомы мастак XVIII стагоддзя «Немаўля Ісус з ягнём» (па арыгінале (?) Бернардзіна Луіні).

Джавані Андэрліні, Энрыка Брага, Эрнэста Эрметэ Гацэры. Першы — аўтар мармуровага «Партрэта невядомай» 1872 года. Рэалістычны вобраз немаладой жанчыны прываблівае дэталіямі, драпіроўкай на антычны манер. Энрыка Брага ў 1880-я жыў і працаваў у Санкт-Пецярбургу, дзе выкладаў у мастацкай школе Імператарскага таварыства заахвочвання мастацтваў. За васьмігадовы перыяд знаходжання ў Расіі скульптар стварыў выявы членаў імператарскай сям'і, а таксама выканаў партрэт французскай драматычнай актрысы Сары Бернар, якая, вядома, некалькі разоў там гастраліравала. Вобраз артысткі (дата стварэння работы невядома) узноўлены скульптарам у характэрнай для мастацтва гэтага перыяду свабоднай жывапіснай манеры. З творчасцю Эрнэста Эрметэ Гацэры знаёміць мармуровая кампазіцыя «На лаве» (1912).

Італьянскую школу гравюры дэманструюць пераважна творы XVIII — першай паловы XIX стагоддзя. Гонарам калекцыі з'яўляюцца аркушы з серыі «Лоджы Рафаэля ў Ватыкане», створанай у 1772—1777 гадах Джавані Атавіяні і Джавані Трэвізанам Вальпата, а таксама гравюры Вальпата з серыі «Станцы Рафаэля ў Ватыкане» (канец 1770-х — пачатак 1780-х гадоў), якія прадстаўляюць частку роспісаў знакамітых лоджый і апартаментнаў папы рымскага (Станцы) у Ватыканскім палацы, створаных Рафаэлем Санці і яго вучнямі ў 1508—1519 гадах. У зборы італьянскай гравюры асаблівай увагі заслугоўваюць разрозненыя аркушы з выдання «Этрурыя мастацкая, або Гісторыя жывапісу Тасканы, заснаваная на яе помніках, прадстаўленых у гравюры, з X стагоддзя да нашых дзён», апублікаванага ў двух тамах у 1791 і 1795 гадах у Фларэнцыі. Эстампы фаліянта — прыклад еўрапейскай друкаванай графікі высокай якасці XVIII стагоддзя.

Мэта стварэння выстаўкі не проста пазнаёміць гледачоў з творамі італьянскіх майстроў. Аўтары экспазіцыі вырашылі прапанаваць здзейсніць своеасаблівую вандроўку, бо Італія ўваходзіла ў маршрут так званага гранд-тура — працяглага падарожжа, якое арганізавалі ў адукацыйных мэтах сыны еўрапейскіх арыстакратаў і багатых буржуа. У якасці прэзентаў вандроўнікі XIX стагоддзя вывозілі з Італіі разлічаныя на турыстаў жывапісныя работы, што прадаваліся

паўсюль. Прыклад — «Блакiтны грот на Капры» невядомага мастака таго часу.

Рэалізацыя выставачнага праекта «Ёсць дзівосны край...» Італьянскія шэдэўры з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь» стала магчымай пры падтрымцы шматгадовага партнёра музея — Пасольства Італіі ў Беларусі. З яго дапамогай будзе выдадзены каталог італьянскага збору музея, з якім, як плануецца, ахвотныя змогуць пазнаёміцца да канца работы выставачнага праекта. Як адзначае Святлана Пракоп'ева, такая ініцыятыва вельмі важная, бо музейшчыкі маюць магчымасць прэзентаваць выданне калегам як у краіне, так і за яе межамі і такім чынам увесці ў навуковы абарот творы, пра якія практычна ніхто не ведае.

Дарэчы, экспазіцыю работ выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва дапаўняе фотапраект «[Ня]бачныя плошчы», прадстаўлены менавіта Пасольствам Італіі. Куратар выстаўкі — Марка Дэлогу. Аўтарскія фатаграфіі, створаныя ў першыя дні лакдаўну 2020 года і дапоўненыя кароткімі тэкстамі італьянскіх пісьменнікаў, паказваюць краявіды дзвюх дзясяткаў плошчаў італьянскіх гарадоў: плошча пакутнікаў (Карпі), плошча Барака (Луга), плошча Себасцыяна Сата (Нуора), Народная плошча (Рым), плошча Святога Крыжа (Фларэнцыя)...

Не абмініце ўвагай і куратарскія экскурсіі Святланы Пракоп'евай па выстаўцы «Ёсць дзівосны край...» Ахвотныя могуць паспець здзейсніць італьянскае падарожжа з мастацтвазнаўцам 11, 21 і 28 кастрычніка. У рамках праекта таксама — лекцыі Алены Шапашнікавай. 9 кастрычніка размова будзе весціся пра Леанарда да Вінчы, 16-га — пра Рафаэля Санці, а 23-га — пра Мікеланджэла Буанароці. 30 кастрычніка запланавана лекцыя «Мастацтва Венецыі другой паловы XV—XVI ст.», а 6 лістапада прагучыць даклад «Мастацтва Італіі XVII ст.». Арганізатары падкрэсліваюць: колькасць наведвальнікаў экскурсій і лекцый абмежавана, неабходны папярэдні запіс. Выстаўка ж будзе працаваць да 21 лістапада.

Франчэска Казанова «Пейзаж з быком».

І анонс: як расказала Святлана Пракоп'ева, адразу пасля завяршэння адкрыцця юбілейнага праекта, прысвечаны жывапісу перасоўнікаў.

Юўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Матэа Карбоні «Пакланенне пастухоў», 1791 г. (?) (з малюнка Карла Бацаліні па арыгінале Ларэнца ды Крэдзі).

Танец — захапленне або мастацтва?

Утанцы адначасова спалучаюцца высакародная вытанчанасць і першабытная неўтаймаванасць, строгая рытмічнасць і прыродны хаос, эlegantная стрыманасць і нястрымнае буянства. Мастацкі вобраз ствараецца танцорамі з дапамогай рухаў цела. Танец — сапраўднае выяўленчае мастацтва, дзе мова дазваляе выказаць розныя складаныя пачуцці: радасць ці злосць, каханне ці нянавісць...

Танец можа стаць хобі, спосабам збегчы ад рутыны, але варта толькі прасякнуцца ім, і ён стане вашым жыццём, дапаможа ў вырашэнні многіх праблем і раскрые шчырыя жаданні. Дык з чаго ж пачынаецца танец і чаму яго трэба лічыць мастацтвам? Пра гэта раскажучь прадстаўнікі нашай краіны на чэмпіянаце свету па спартыўна-бальных танцах сярод юніёраў Аляксея Лукойка і Анастасію Бабкіна.

Многія творчыя асобы пачыналі сваю кар’еру з танцаў. Скажам, Брыджыт Бардо ў дзяцінстве займалася балетам разам з малодшай сястрой. Хоць гэта і было жаданнем маці, балет дапамог актрысе сыграць адну з самых запамінальных сцэн у гісторыі кінематографа — у фільме «І бог стварыў жанчыну». Іншы прыклад — Сара Джэсіка Паркер, якая ў маленстве сумяшчала заняткі ў школе балета з акцёрскімі практыкаваннямі. Нашы героі, Аляксей і Наста, вучацца ў школе на «выдатна» і рыхтуюцца да паступлення ў ВНУ, аднак ужо на працягу 10 гадоў паспяхова сумяшчаюць бальны спорт з вучобай.

«Усё пачалося з першага класа, калі мама адправіла мяне ў школьны гурток бальных танцаў падкарэкціраваць паставу. Яна думала, што гэта будзе доўжыцца не больш за год, пакуль не выраўняю спіну, але мне вельмі спадабалася, і я вырашыў працягнуць. Праз два гады пачаў займацца прафесійна і перайшоў у клуб спартыўных танцаў горада Гродна», — распавядае Аляксей.

Наста прыйшла ў танцы не адразу, спачатку на працягу чатырох гадоў займалася спартыўнай гімнастыкай. «Я трапіла ў гімнастыку занадта маленькай, але паказала добрыя вынікі, і мяне ўсё ж такі вырашылі ўзяць», — расказвае Наста. — Было шмат перамог, але ўсё ж давялося пакінуць гэты від спорту з-за стану здароўя і невысокіх вынікаў на рэспубліканскіх спаборніцтвах. Было балюча кідаць гімнастыку, хоць на той момант мне і споўнілася толькі 8 гадоў».

Прышлося выбраць больш ашчадны спорт, і бабуля вырашыла прывесці Насту на танцы. З тых часоў і пачалася яе кар’ера. Каля года дзяўчына танцавала адна, без партнёра, але пазней з’явіўся Аляксей, і яны пачалі займацца разам, іх танцавальнай пары ўжо споўнілася 7 гадоў.

Анастасія прызнаецца, што на самай справе ішла на танцы без якога-небудзь разумення. «Я сапраўды думала, што бальныя танцы — тое ж самае, што і балет. Ды і звычайна ў 9 гадоў на танцы не бяруць. Ну як сказаць... Для прафесійных танцаў гэта было занадта позна. Але калі трэнеры даведліся, што да гэтага я займалася гімнастыкай, мяне ўзялі. І, дарэчы, далей мае ўменні вельмі спатрэбіліся». Цяпер Наста любіць гэты від спорту і хоча працягваць займацца ім так доўга, наколькі гэта магчыма.

Пакуль што дзяўчына дакладна не вызначылася з прафесіяй. Калі раптам ёю будуць не танцы, яны як мінімум застануцца ўлюбёным хобі. Акрамя танцаў, дзяўчына займаецца музыкай: іграе на фартэпіяна. «У гэтым годзе я скончыла музычную школу, былі нядражнныя дасягненні. Я ўдзельнічала ў міжнародным конкурсе ў Літве, дзе заняла першае месца. На гарадскіх і рэспубліканскіх конкурсах таксама была першай. Я нават іграла ў гродзенскай кірсе на аргане разам са сваім настаўнікам Аляксеем Аляксандравічам Петровым».

Дзеці часта пачынаюць захапляцца чымсьці, беручы прыклад з дарослых. У нашых герояў жа на пачатку кар’еры не было куміраў-танцоўшчыкаў. Наста, паводле яе слоў, увогуле імкнецца не браць з іншых прыклад, але ёй падабаецца, як танцуюць многія дарослыя пары. Аляксей спачатку таксама ні на кога не арыентаваўся: «Калі я пачынаў, ні пра якіх куміраў не думаў. Для мяне танцы былі як забава і спосаб фізічнага развіцця, — дзеліцца ён. — Пазней жа, калі зразумеў, што хачу займацца танцамі на высокім узроўні і канкуруюць з іншымі парамі, пачаў цікавіцца топавымі артыстамі свету і сачыць за імі».

Блізкія заўсёды падтрымлівалі нашых герояў у іх пачынаннях. Насту прывяла бабуля, Аляксея — мама. Хлопец, аднак, прызнаецца, што сябры першапачаткова несур’ёзна ставіліся да такога захаплення і толькі потым зразумелі, што ў кожнага

свае мэты. «Цяпер жадаюць вялікіх поспехаў і нават матывуюць мяне», — хваліцца малады выканаўца.

Наста і Аляксей трэніруюцца часта, і асабліва актыўна перад турнірамі. «У падрыхтоўцы нам дапамагаюць розныя зборы, выезды да іншых трэнераў. Расцяжка іграе важную ролю. У нашым клубе працуе выдатны трэнер па расцяжцы — Людміла Міхайлаўна, яна трэніравала многіх чэмпіёнаў па мастацкай гімнастыцы», — расказвае дзяўчына. Танцоры заўсёды ўдасканальваюць свае навыкі і прыдумваюць новыя «схемы», каб добра выступаць на турнірах. «У складанні новай схемы танца ўдзельнічаюць усе: і партнёры, і трэнер. Трэнер можа сам прыдумаць, як лепш, а мы звычайна шукаем што-небудзь цікавае ў інтэрнэце і прапануем яму».

Наш від спорту дзеліцца на лацінаамерыканскую і еўрапейскую праграмы («лаціна» і «стандарт»). У кожнай па 5 танцаў: у «лаціне» — самба, ча-ча-ча, румба, пасадобль і джайв, а ў «стандарце» — павольны вальс, танга, венскі вальс, факстрот і квікстэп, — распавядае Наста. — На турнірах можна танцаваць альбо адну з гэтых праграм, альбо адразу дзве. Аднак паміж імі ёсць адрозненні не толькі ў музыцы і рухах, але і ў правілах знешняга выгляду выканаўцаў. Для еўрапейскай праграмы дзяўчаты апранаюць доўгія сукенкі, туплі з невысокімі абцасамі, а хлопцы — фракі з бабачкамі. «Лаціна» — гэта больш адкрытыя касцюмы: кароткія спадніцы, расхінутыя мужчынскія кашулі і высокі абцас як у дзяўчат, так і ў хлопцаў».

У мінулым сезоне на чэмпіянаце краіны дуэт заняў другое месца і тым самым забяспечыў сабе пучэўку на чэмпіянат свету. На жаль, з-за пандэміі яго адмянілі. Аднак нядаўна танцоры атрымалі запрашэнне на наступны турнір. Пачалася актыўная падрыхтоўка да чэмпіянату. Нашыя героі займаюцца на магілёўскіх зборах з Вадзімам Шурыным і Анастасіяй Мяшковай — чэмпіёнамі свету па Венскім вальсе і пераможцамі Кубка Еўропы і шматлікіх іншых міжнародных спаборніцтваў.

Поспехі танцораў у гэтым відзе мастацтва даказваюць, што любое захапленне можа ператварыцца ў сэнс жыцця, калі прыкладзі дадаткова намаганняў і цвёрда ісці за сваёй марай. Нават не верыцца, што такая любоў да танцаў з’явілася выпадкова. У дзяцінстве гэта было толькі захапленнем, але праз 10 гадоў танцы сталі запалам, справай, якую немагчыма кінуць ні пры якіх абставінах.

Віцэ-чэмпіёны раіць нашым чытачам паспрабаваць заняці танцамі: яны даюць неабходны арганізму сілавую нагрузку на мышцы, а таксама дазваляюць выявіць уласныя пачуцці. «Танец — шматгранны і маляўнічы від мастацтва, за што мы ўсё яго так любім», — падсумоўвае Наста.

Пажадаем жа Анастасіі і Аляксею яшчэ большых творчых подзвігаў, правільнага такту не толькі на выступленнях, але і ў рытме жыцця!

Паліна МАЛЯРЭНКА
Фота з асабістага архіва герояў

«Харошкі» запрашаюць

Беларускі дзяржаўны акадэмічны ансамбль «Харошкі» прадстаўляе сольны святочны канцэрт да юбілею стваральніка, нязменнага мастацкага кіраўніка і галоўнага балетмайстра калектыву Валянціны Гаявой, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі, народнай артысткі Беларусі. Сустрэча запланавана на 21 кастрычніка ў Цэнтральным Доме афіцэраў.

У першым аддзяленні глядачы ўбачаць яркі і прыгожы, эмацыянальна багаты харэаграфічны спектакль «Ад смутку да вяселля...», напоўнены шчымлівымі, пранікнёнымі лірыка-драматычнымі нумарамі. У спектаклі гучыць тэма складанага, трагічнага лёсу жанчыны падчас вайны... Але абяцаюць на сцэне і сапраўднае свята — як сімвал адраджэння, трыумф кахання, жыцця і светлай надзеі. Усё гэта пра кампазіцыю «Беларускае вяселле», якую складаюць гулліва-жартоўныя танцы-сцэнкі. Як адзначаюць арганізатары, артысты выконваюць іх з запалам, вялікім натхненнем, яркімі эмоцыямі і пачуццямі.

Другое аддзяленне канцэрта складуць найлепшыя фальклорныя нумары з залатога фонду рэпертуару ансамбля «Харошкі». Жывая музыка ўпрыгожыць канцэрт, надасць яму яшчэ большай эмацыянальнасці.

Сёлета Валянціне Гаявой споўнілася 85. З іх 47 гадоў яна служыць роднаму калектыву. Дзякуючы яе таленту і намаганням ансамбль стаў сапраўдным здабыткам айчынай культуры, пра які гавораць не толькі ў краіне, але і ў свеце. Калектыў Валянціны Гаявой некалі стварала разам з Мікалаем Дудчанкам, і за гады свайго існавання ён стаў асаблівым брэндам айчынай культуры: «Харошкі» аб’ехалі з гастроямі амаль паўсотні краін.

Цяга да мастацтва ў Валянціны Гаявой праяўлялася з дзяцінства. Так склалася, што пасля заканчэння балетмайстарскага аддзялення па спецыялізацыі «Народны танец» у Вышэйшай школе прафсаюзнага руху ў Ленінградзе яна трапіла ў знакаміты хор імя Пятніцкага, аднак праз два гады па волі лёсу апынулася ў Беларусі і пачала працаваць на пасадзе мастацкага кіраўніка дзіцячай харэаграфічнай студыі Дома культуры Магілёўскага аўтазавода. Пазней была праца на пасадзе галоўнага балетмайстра Белдзяржфілармоніі, але ўжо праз год, у 1974-м, Валянціне Гаявой прапанавалі стварыць «Харошкі».

«Цяпер спрабую выходзіць прадаўжальнікаў маёй справы, якія разумеюць б да самых глыбін, наколькі гэта важна — памятаць пра родную мінуўшчыну, захоўваць духоўнасць. Хтосьці ў царкву пойдзе, а хтосьці — і да нас на канцэрт... У нас не ўбачыш нічога непатрэбнага, за што было б сорамна. Ідзе прапаганда найлепшага — традыцый, гісторыі, на якую забывацца нельга, характараў, абрадаў, фальклору, — расказвала Валянціна Іванаўна ў адным з інтэрв’ю «Звяздзе» некалькі гадоў таму. — Калі мяне не стане, ансамбль абавязаны жыць, нязменна адраджацца, нібы птушка Фенікс. Цяпер для мяне гэта галоўная задача».

Для ансамбля Валянціна Іванаўна стварыла больш за дзесяць тэатральных праграм на беларускім фальклорным матэрыяле: «Добры вечар, госці!», «Полацкі шчытак», «Местачковыя карцінкі», «Беларусы», «Тураўская легенда», «Памяць сэрца», «Зімачка» і іншыя. Усяму гэтаму папярэднічалі этнаграфічныя экспедыцыі па Беларусі, запісы танцаў, музыкі, песень.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Дух вечнай Айчыны

Тое, што адбылося ў 1905 годзе ў фальварку Беліца пад Мінскам, — лішняе пацвярджэнне, як выпадак можа ўнесці ў жыццё чалавека такую змену, што паўплывае на далейшы лёс. У дзень нараджэння жонкі яго ўладальніка Яна Булгака нехта з гасцей падарыў фотаапарат. Аднак новы на той час занятак яе цікавіў нядоўга. Затое муж захапіўся ўсур'ёз.

Справа пайшла на лад, калі знайшоў настаўнікаў — навагрудскага фатографа Баляслава Ігнація Данейку і свайго стрыечнага брата Караля Карповіча з Чаброва. Крыху пазней у сваёй сядзібе Пярэсека, таксама пад Мінскам, абсталяваў уласную фоталабараторыю. Калі ж даведаўся, што рэдакцыя дадатку да штодзённай польскамоўнай газеты «Літоўскі кур'ер» — «Ілюстраванае жыццё» аб'явіла конкурс, паслаў на яго некалькі здымкаў. Як жа здзівіўся, атрымаўшы галоўную ўзнагароду.

Так, дзякуючы выпадкова падоранаму фотаапарату, і пачалася творчая біяграфія знакамітага беларускага і польскага фатографа, аўтара мастацка-краязнаўчай фатаграфіі, этнографа, фалькларыста Яна Булгака — аднаго з самых выдатных фотамайстроў свету першай паловы XX стагоддзя.

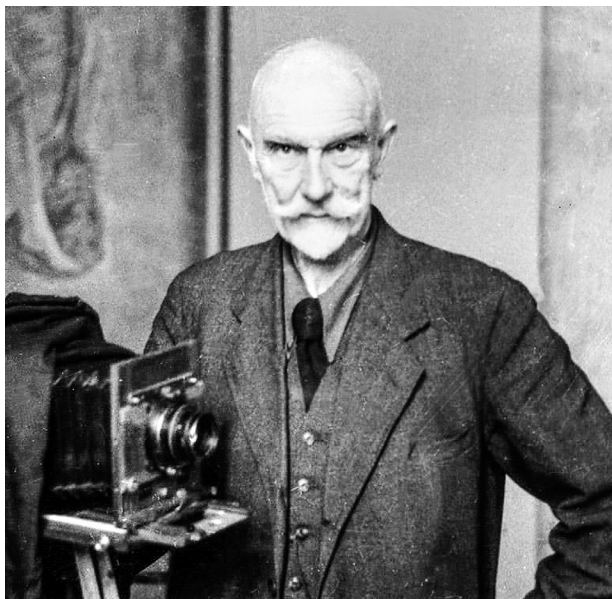
Радзіма яго — старадаўняя, багатая на падзеі навагрудская зямля. Нарадзіўся 6 кастрычніка 1876 года ў Асташыне, які тады называлі Мураваным. У сям'і быў адзіным дзіцем, што не магло не накласці адбітак на стаўленне да яго бацькоў. Ужо дарослым згадваў: «Мае дзіцячыя гады — [...] бесперапынны працяг шчаслівых дзён, напоўненых незмутненай радасцю на вачах добрых і любячых бацькоў. Калі зараз аглядаю іх здалёк, яны здаюцца мне такімі прамяністай прыгожымі, што не хацелася б пра іх гаварыць нічога іншага, толькі словы захаплення. Але яны мелі і дрэнны бок: я быў распешчаны маці, што з'яўляецца звычайным лёсам і няшчасцем адзіных дзяцей. [...] Маці мела слабое здароўе і не магла больш мець дзяцей, таму ўсю мацярынскую любоў сканцэнтравала на мне адным, а тым больш, што ў першыя гады жыцця я быў слабаваты, часта хварэў і вельмі непакоіў гэтым бацькоў».

Аднак і ўспамінаў «Край дзіцячых гадоў» дастаткова, каб гаварыць пра Яна Булгака як пра творцу, які меў і вялікія літаратурныя задаткі. Па сутнасці, гэта не проста традыцыйныя мемуары, а дакументальная аповесць, у якой знайшлося месца і таму, што спрыяла фарміраванню яго светапогляду, станаўленню характару. Гучыць усхваляваная споведзь душы, чулай да прыгажосці.

Засведчыў гэта ў сваёй кнізе «Край дзіцячых гадоў», якую сам так і не паспеў пабачыць і якая, выдадзеная ў 2003 годзе ў арыгінале па-польску, праз год перакладзеная на беларускую мову, пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь». Аднак гэта толькі частка яго літаратурнай творчасці. Яшчэ ў 1917—1918 гадах захапіўся паэзіяй. Верш «Мая Зямля» быў выдадзены ў Вільні. Значна пазней, у 1937 годзе, выйшла аўтабіяграфічная аповесць «Л. О. М.». Аўтар яе пазнаеца ў вобразе галоўнага героя — малалетняга Юрэка. Некаторыя персанажы — яго родныя і блізкія — пададзены пад сваімі прозвішчамі.

Ад гэтай аповесці адштурхоўваўся, пішучы ўспаміны «Край дзіцячых гадоў». Больш за тое, як зазначае ў пасляслоўі да беларускамоўнага выдання «Ян Булгак. Жыццё і творчасць» Іаланта Б. Кухарскага, «амаль сто старонак аповесці склалі першую версію пазнейшага тэксту ўспамінаў пра дзіцячыя гады». За мемуары ўзяўся ў студзені 1940 года ў Вільні, дзе тады жыў. Да кастрычніка 1942-га машынапісны тэкст налічваў 600 старонак, «...інтэнсіўнай працы дома спрыяла ўведзеная каменданцкая гадзіна». Выканаўшы такія вялікі аб'ём работы, а галоўнае, адлюстрававшы дзіцячы і юнацкі перыяд у сваім жыцці, аформіў гэтыя матэрыялы як першы том.

Працу прадоўжыў у лістападзе 1942 года, назваўшы другі том «Паўжыцця ў Вільні». На жаль, ён так і не быў завершаны. Адбылося тое, што прымузіла ў роспачы правесці адзін дзень: у ліпені

Ян Булгак.

1944-га звыш 300 перадрукаваных на машынцы старонак згарэла. Тэкст спрабаваў аднавіць па памяці. Але напісаў усяго тры старонкі, бо цалкам захапіла фатаграфія.

Аднак і ўспамінаў «Край дзіцячых гадоў» дастаткова, каб гаварыць пра Яна Булгака як пра творцу, які меў і вялікія літаратурныя задаткі. Па сутнасці, гэта не проста традыцыйныя мемуары, а дакументальная аповесць, у якой знайшлося месца і таму, што спрыяла фарміраванню яго светапогляду, станаўленню характару. Гучыць усхваляваная споведзь душы, чулай да прыгажосці. Найбольш уражваюць старонкі, дзе расказваецца пра атмасферу, што спадарожнічала яму ў Асташыне, узнаўляецца той «сельска-анёльскі» фон, на якім «пражыў свае дзіцячыя гады ў шчасці».

Багатыя гэтыя згадкі і на фактычны матэрыял пра жыццё ўвогуле, побыт таго шляхецкага асяродка, у якім Ян Булгак гадаваўся. Праз аповеды пра родных і блізкіх яму людзей узнаўляе тую патрыярхальшчыну, што, несучы ў сабе мноства элементаў старасветчыны, мацвалася на народных традыцыях, прытрымлівалася высокіх маральных прынцыпаў. Яны ўспрымаюцца тым здаровым мікракліматам, які спрыяў фарміраванню не аднаго пакалення ў духу патрыятызму, любасці да роднай зямлі.

Але «Край дзіцячых гадоў» — не толькі вяртанне ў гады маленства і юнацтва сталага ўжо аўтара. Гэта і жаданне з вышыні пражытых гадоў высветліць вытокі свайго роду, а праз яго зазірнуць у мінуўшчыну ўсяго краю. Невыпадка першай кнізе дадзена менавіта такая назва, а не якая-небудзь іншая. Адштурхоўваючыся ад вядомага выслоўя свайго знакамітага земляка Адама Міцкевіча, Ян Булгак у нечым як бы пераклікаецца з яго «Панам Тадэвушам», з якога і ўзяты згаданыя радкі.

Як «Пан Тадэвуш» успрымаецца паэтычнай энцыклапедыяй жыцця Навагрудчыны часоў, блізкіх выдатнаму песняру, так і «Край дзіцячых гадоў» таксама шмат у чым бярэ на сябе гэтую ролю. З той розніцай, што Ян Булгак піша ў прозе. А яшчэ праз сто гадоў пасля Адама Міцкевіча. Аднак ёсць у яго і тое, што дазваляе мець перад Адамам Міцкевічам, не пабаімся гэтых слоў, пэўную перавагу. Вядома, у яго не было такіх літаратурных здольнасцей, як у аўтара «Пана Тадэвуша», але прысутнічала іншае: уменне як бы «фатаграфіраваць» рэчаіснасць. Гэта дазваляла ўзнаўляць у памяці даўнія падзеі так, быццам сам з'яўляўся іх сведкам. І тут Булгаку-літаратару, канешне, вельмі дапамагаў вопыт Булгака-фотамайстра.

Атрымаўшы першапачатковую адукацыю ў хатніх умовах, ён вучыўся ў віленскай гімназіі, пасля заканчэння якой у 1897 годзе паступіў на факультэт філасофіі мясцовага ўніверсітэта. Але праз два гады з-за фінансавых цяжкасцей вярнуўся ў родныя мясціны. Спачатку жыў у маёнтку Пярэсека, атрыманым у спадчыну ад стрыечнага дзеда Адама Грынеўскага і маці, а пасля і прыдбаў Беліцу. Потым вярнуўся ў Пярэсеку, дзе і пачаў плённа авалодваць сакрэтамі фотасправы.

Перамогшы ў конкурсе, праведзеным «Ілюстраваным жыццём», па-сапраўднаму паверыў у свае сілы, а таму праз два гады асмеліўся выйсці на міжнародную арэну. Якраз у Бруселі праводзілася сусветная фатаграфічная выстаўка. Праўда, гэтым разам у лік

пераможцаў не трапіў. Пакуль цяжка было на роўных сапернічаць з тымі, хто ўжо стаў прызнаным майстрам.

Тым не менш удзел у выстаўцы не прайшоў марна. Засвяціў сваё імя, завёў шэраг знаёмстваў з тымі, хто карыстаўся вялікім аўтарытэтам. Дзякуючы гэтаму прасцей стала наладжваць сувязь з Парыжскім фотаклубам, які на той час карыстаўся вялікай вядомасцю. Янам Булгакам зацікавіўся адзін з самых вядомых французскіх фатографаў Канстанціне Пуэ.

Плэннымі сталі стасункі з рэдакцыяй варшаўскага часопіса «Зямля». У гэтым выданні ён не толькі змяшчаў свае здымкі. Выступаў і з артыкуламі. Вялікую ўвагу надаваў краязнаўчай тэматыцы. Гэта было адкрыццё Радзімы. У нечым і для самога сябе, аднак і з такім намерам, каб яно з'явілася і адкрыццём для іншых. Што важна — не ў апошняю чаргу праз фіксацыю аб'ектывам фотаапарата. У нечым ішоў тым шляхам, што і Напалеон Орда.

Напалеон Орда, як вядома, на сваіх гравюрах з дакументальнай дакладнасцю ўзнаўляў сядзібы і памятныя мясціны, адлюстроўваў гарадскую архітэктурную. А Ян Булгак у ваколіцах Мінска і Навагрудка да 1911 года зрабіў некалькі соцень здымкаў. Не абмінаў, канешне, і прыгожых краявідаў, разумеючы, што непаўторнасць іх таксама вартая адлюстравання. Аднак галоўнае для яго было сфатаграфіраваць тое (Напалеон Орда — каб намаляваць), што з гадамі страціць свае цяперашнія выявы. Таму са стараннем «прыглядаўся» аб'ектывам да гістарычных мясцін Навагрудка, Міра, Крэва — да таго, што засталася ад колішніх часоў і па-ранейшаму нагадвала пра сваю веліч.

Нямала дало яму знаёмства восенню 1910 года з мастаком Фердынандам Рушчыцам, які на той час ужо хараша зарэкамендаваў сябе ў віленскім творчым асяродку як творца, які аддаваў перавагу палотнам, тэматычна звязаным з адлюстраваннем малой Радзімы. Яго цікавіла Валожаўшчына, Яна Булгака — Навагрудчына. Тое, што Фердынанд Рушчыц адлюстроўваў пры дапамозе фарбаў, ён узнаўляў чуйным вокам фотаапарата.

Яны хутка знайшлі агульную мову, а знаёмства неўзабаве перарасло ў сяброўства. Дзякуючы Фердынанду Рушчыцу зацікавіўся жывапісам. Спознаўшы яго характэрна, і ў сваёй творчасці пачаў адыходзіць ад звычайнага адлюстравання таго ці іншага аб'екта, а аддаваць перавагу эстэтычнаму боку. Ад здымкаў, якія неслі ў сабе толькі дакументальны пачатак, перайшоў да мастацкай фатаграфіі.

Найлепшымі работамі гэта засведчыла серыя «Літва ў фотаздымках Яна Булгака». У сапраўднасці яны амаль цалкам выкананы на тэрыторыі сучаснай Беларусі. Усяго набралася ажно шэсць тамоў. У «Віленскім штогодніку», «Ілюстраваным штогодніку», у часопісе «Варшаўскі фатограф» было надрукавана 270 здымкаў.

Фердынанд Рушчыц падказаў яму і, як прызнаваўся Ян Булгак, заняцца «фатаграфічнай інвентарызацыяй архітэктурных помнікаў Вільні, суседніх раёнаў і, нарэшце, усёй Польшчы». Праца заняла амаль чатыры гады. Толькі здымкаў, што адлюстроўвалі розныя аб'екты Вільні, было зроблена звыш 800. Атрымаўся мастацкі летапіс як відаў старога горада ў цэлым, так і асобных палацаў, цэркваў, касцёлаў і нават жылых дамоў, што мелі гістарычную каштоўнасць.

Найбольш плённы перыяд у творчасці Яна Булгака пачаўся з 20-х гадоў мінулага стагоддзя. Зробленае ім па вартасці ацэньвалася на шматлікіх выстаўках мастацкай фатаграфіі: рознага шэрагу ўзнагароды, ухвальныя водгукі ў друку. Яго ведалі ў Парыжы, Лондане, Бруселі, Нью-Ёрку, Сан-Францыска... Выходзілі альбомы за альбомам. Дзякуючы Яну Булгаку з'явіўся новы тэрмін «фатаграфіка», пад які трапляла і мастацкая фатаграфія.

Колькасць здымкаў даўно перасягнула некалькі тысяч, а ён працягваў працаваць з ранейшай нястомнасцю. Толькі ў асабістым архіве, які згарэў у вайну, былі негатывы і альбомы з 10 тысячамі здымкамі серыі «Польшча ў фатаграфічных карцінах».

Смерць напаткала Яна Булгака 4 лютага 1950 года. У адным са сваіх вершаў ён пісаў: «...на паперы сею простыя словы, як жыта». Гэтае параўнанне падыходзіць і да яго фатаграфічнай творчасці, што ўяўляла сабой сцяго вобразаў простых, як і тое жыта, аднак надзіва непаўторных і значных, якія дазвалялі адчуць (таксама пакарыстаем ягонымі словамі) «дух вечнай Айчыны».

Глеб ВАРАНЕНКА

«Ты, радзімае поле, скажы...»

Сярод літаратараў і падпольшчыкаў, якія пакінулі выразны след у жыцці, грамадскіх, палітычных падзеях Заходняй Беларусі, — паэт Анатоль Іверс, які нарадзіўся на Слонімшчыне, у вёсцы Чамяры 2 (15) мая 1912 года. У маі 2022-га — 110-годдзе з дня яго нараджэння.

Засталося меней чым год, і добра было б, каб і дату гэта, і самога літаратара ўспомнілі не толькі публікацыямі ў друку, але і канкрэтнымі дзеямі па мемуарызацыі яго памяці. Што з гэтай нагоды зрабіць — вырашаць найперш на Слонімшчыне, слоніўскім уладам, грамадскасці. Будзем верыць, што з'явяцца ініцыятывы, і следам будучы пэўныя дзеянні...

«Ты, радзімае поле, скажы // Каласістым павевам вясны, // Хай не хіліць аж да мяжы // Пазалочаны жытні траснік. // Можа, песню араты згубіў // На шнурках — на барознах крывых, // А з ёй пеніцца вецер між ніў // Ё сонца брызгах — чырвонай крыві. // І заціснуўшы туга живот, // Дзяцей просіць цяпець... да жніва... // Галаву перакінуў праз плот // Пазалоту вачыма зрываць... // Помніць: летась звінелі сярпы — // Пераборысты шумны акорд... // А ў далі, нібы матавы пыл, // Па балочце — туман-малако, // І напеваў жывых пераліў, // Што не знаюць былія і мяжы... // Прыйдуць трактары ў польмя ніў, // Там, дзе некалі колас тужыў». («Да жніва», 1938 год).

Чытаем у трэцім томе шасцітомнага біябібліяграфічнага даведніка «Беларускія пісьменнікі»: «Чытаць па-руску паэта навучыў бацька, потым некалькі месяцаў хлапчук вучыўся ў мясцовай беларускай школе, але яна была закрыта. Летам 1926 паступіў у Віленскую беларускую гімназію, у 1928 годзе выключаны за актыўную падпольную дзейнасць...» Праз шмат гадоў Анатоль Іверс (сапраўднае імя — Іван Дарафеевіч Міско) будзе ўспамінаць пра тыя дні: «У Віленскай гімназіі я стаў камсамольцам-падпольшчыкам. Вучобу прыходзілася спалучаць з нелегальнай дзейнасцю. Раскідваў лістоўкі, вывешваў сцягі, насіў у турму мопраўскія перадачы для вязняў, перад выбарамі ў сейм расклеівалі па горадзе плакаты ППС-лявіцы, хадзілі на дэманстрацыі рабочых. А вечарамі ў інтэрнаце чыталі беларускія кніжкі,

што траплялі да нас з Мінска. Усё гэта давала такі ўздых, што мы гатовыя былі варочаць горы.

Будучы гімназістам у Вільні, пазнаёміўся я з такімі старэйшымі выдатнымі сябрамі, як Язэп Урбановіч, паэт Алесь Салагуб. Там я сустрэў першы раз ужо добра вядомага ў Заходняй Беларусі паэта Міхася Васілька, які выступаў са сцэны Віленскай беларускай гімназіі. <...> А тым часам падбіралася да нас дэфензіва. Пэўна, не без яе ўказкі дырэктар гімназіі Радаслаў Астроўскі не дапусціў да заняткаў некалькі вучняў старэйшых класаў. Гэта выклікала ўсеагульны пратэст, бунт. Астроўскі доўга не думаў, пазваў паліцыю, якая ўмела рабіць падлую справу. Усе нашы барыкады былі зламаны націскам адкормленых і добра ўзброеных паліцаў. Пасля пагрому некаторых старэйшых хлопцаў арыштавалі, а каля сотні малодшых, у тым ліку і мяне, пад канвоем адвезлі і здалі бацькам пад распіску.

Дома чакалі непрыемнасці. Аднак на сямейнай нарадзе вырашылі, што паеду паступаць у Клецкую беларускую гімназію...» Пра гэта Анатоль Іверс згадаў у нарысе-ўспаміне «Святлу насустрач», датаваным 5 красавіка 1980 года. Пасля вучобы ў Клецку была яшчэ і Навагрудская гімназія... «Прынялі ў верасні 1930 года. А выкінулі з 7-га класа ў маі 1931 года. На гэты раз выкінулі нягучна. У Навагрудку хіліліся да мяне асабліва малодшыя вучні, пэўна, бачачы перад сабой «героя». Я расказваў ім аб барацьбе і неабходнасці барацьбы беларускага народа за свае сацыяльныя і нацыянальныя правы. Гаварыў, што з вучобай трэба ўмела спалучаць палітычную самаадукацыю, бо на нас, больш адукаваных, у будучыні ўся надзея...

Дырэктар Іван Цеханоўскі вёў сябе як лагеравы стражнік. Паклікаў мяне ў кабінет і сказаў:

— Едзь дадому і не думай рабіць бунт, бо аддам паліцыі.

На гэтым і закончылася мая вучоба ў гімназіях. Але і ў вёсцы паліцыя не давала спакою, перад кожным святам арыштоўвала, катавала. Двойчы нават судзілі, хоць не было канкрэтных фактаў. Але навошта паліцыі факты? Выдумалі і судзілі «за чынны опур владзы».

Анатоль Іверс.

У турме не сядзеў, бо з невялікім прысудам трапіў пад амністыю...

Анатоль Іверс, узяўшы сабе розныя псеўданімы, пачаў друкавацца з вершамі ў газетах і часопісах: «Асва», «Шлях моладзі», «Наша воля», «Беларускі летапіс», «Калоссе»... Адна з першых публікацый — верш «Вёска»:

Разляглася вёска
Хатамі у рад.
Дзе-нідзе бярозка
Блісне паміж хат.
Сонца лье без ласкі
Вогненную плынь.
Жудасную казку
Шапаціць палын.
А ў сялянскіх хатах
Хлеб як рэдкі госць.
У далях сіняватых
Лес шуміць чагось.
(1933 год).

У 1939 годзе выходзіць з друку кніга вершаў Анатоля Іверса «Песні на загонах». Праз многія гады вядомы літаратуразнаўца Уладзімір Калеснік так ахарактарызуе творчасць паэта: «Анатоль Іверс самы значны, пасля Валянціна Таўлая, паэт з ліку тых, каго вылучыла рэвалюцыйная Слонімшчына ў даваенны час...»

Няпроста склаўся лёс Анатоля Іверса пасля 1939 года, калі прыйшло доўгачаканае ўз'яднанне Заходняй і Усходняй Беларусі. Працаваў у слоніўскай раённай газеце «Вольная праца». У час Вялікай Айчыннай вайны — падпольшчык. Па заданні штаба партызанскага атрада працаваў у гарадской управе. Калі пачаліся арышты падпольшчыкаў-

антыфашыстаў, пайшоў у партызаны. Фашысты замучылі ў лагеры смерці Калдычэва бацьку і жонку паэта. У партызанскім злучэнні быў прызначаны на меснікам камандзіра атрада па разведцы. Пасля вайны — адказны сакратар раённай газеты. У 1949—1966 гг. — майстар смалакурнага завода, тэхналаг лесахімзавода. У 1966 годзе вярнуўся ў рэдакцыю раённай газеты. У 1976—1984 гг. — адказны сакратар раённага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

Наступны зборнік вершаў «3 пройдзеных дарог», першы за гады савецкай улады, выйшаў у свет у 1970 годзе. Праз дванаццаць гадоў пабачыла свет кніга паэзіі «Жыву ў бацькоўскім краі». Ужое, што на кнігі Анатоля Іверса адгукаліся ў друку Аляксей Пяткевіч, Данута Бічэль-Загнетава, Алес Лойка, Мікола Арочка, Уладзімір Калеснік, сведчыць пра асаблівае, вартае месца заходнебеларускага паэта ў гісторыі беларускай літаратуры.

Адметную ролю ў захаванні, перавыданні (а ў дачыненні да многіх твораў — і ў выданні) спадчыны Анатоля Іверса адыграў Сяргей Чыгрын — даследчык беларускай літаратуры, айчыны краязнаўца, які жыве і працуе ў Слоніме. Адзін з яго артыкулаў, прысвечаны паэту-земляку, — «Не пыталі, ці зжата, ці скошана...» Сімвалічная назва. У ёй — адбітак усяго жыцця і ўсяе творчасці Анатоля Іверса.

Памёр Анатоль Іверс 26 кастрычніка 1999 года. Адзін з апошніх па часе напісання (1998 год) твораў паэта — «Жыву ў Беларусі»: «Да любога прыйдзі даму — // Гаварылі па-простому. // І хоць школ сваіх не мелі, // Ад дзядоў не анямелі: // Гаварылі мовай «хамскай» // І не польскай, не в'етнамскай. // Мы свабоду ўсе любілі, // Дык за гэта нас і білі // У дэфензіве, пастарунку...»

Відавочна, што паэзія (асабліва ў год, калі дзень уз'яднання Заходняй Беларусі з Савецкай Беларуссю — 17 верасня — стаў дзяржаўным святам) Анатоля Іверса, як і Міхася Васілька, Валянціна Таўлая, іншых заходнебеларускіх паэтаў, патрабуе перавыдання. Абавязак нашчадкаў — помніць іх лёсы, помніць іх творы, помніць, якой цаной, праз якія выпрабаванні яны ўваходзілі ў беларускую літаратуру і ў грамадскае, нацыянальнае, палітычнае жыццё нашай краіны.

Сяргей ШЫЧКО

Вызваляў Заходнюю Беларусь

Дзень народнага адзінства, які наша краіна адзначала сёлета ўпершыню, нагадаў і пра наступную акалічнасць. Сярод вызваліцеляў Заходняй Беларусі ў шэрагах байцоў і камандзіраў Чырвонай арміі, былі прадстаўнікі розных нацыянальнасцей Савецкага Саюза. Адзін з такіх — азербайджанскі пісьменнік Юсіф Ахадула аглы Азімзадэ.

Нарадзіўся ён 22 лютага 1917 года ў Баку. Вучыўся да 1937 года ў Бакінскім індустрыяльным тэхнікуме імя Нарымана Нарыманава. Працаваў на электрычных падстанцыях у ваколіцах Баку. Выступаў у друку з апавяданнямі пачаў у 1935 годзе.

Курсант ваеннага вучылішча Юсіф Азімзадэ.

Праз чатыры гады закончыў Бакінскае ваеннае вучылішча. На некаторы час накіраваны

ў вайсковую часць, якая вызваляла Заходнюю Беларусь. Атрымаў званне старшага лейтэнаната. Наступнае выпрабаванне — удзел у савецка-фінляндскай вайне. Быў цяжка паранены. Некалькі месяцаў правёў у вайсковым шпіталі ў Ленінградзе. Вярнуўся інвалідам. Таму і не быў прызваны ў армію, калі пачалася Вялікая Айчынная...

У 1942—1944 гг. малады пісьменнік загадваў літаратурным аддзелам у «Літаратурнай газеце», якая выходзіла ў Баку. Працаваў у часопісе «Рэвалюцыя і культура». У 1944—1945 гг. Азімзадэ выкладае ў партыйна-гістарычным інстытуце ЦК Кампартыі Азербайджана. Некаторы час загадвае літаратурнай часткай Бакінскага тэатра юнага глядача імя М. Горкага. Пасля

працуе ў аддзеле крытыкі часопіса «Рэвалюцыя і культура».

Адна за другой выходзяць першыя прэзідэнцкія кнігі азербайджанскага пісьменніка: «Першая сустрэча», Пасля сустрэчы», «Браты», «Агні Баку»... Юсіф Азімзадэ спрабуе сілы ў драматургіі, мастацкім перакладзе. Пісьменнік пераклаў на азербайджанскую мову многія творы, асобныя кнігі Ф. М. Дастаеўскага, Л. М. Талстога, М. В. Гоголя, І. С. Тургенева, А. П. Чэхава, М. Горкага, А. М. Талстога, К. М. Сіманава, В. Ф. Пановай, А. Грына... У тэатрах пачалі ставіцца спектаклі па п'есах Азімзадэ — «Царства кветак», «Анаджан», «Красавіцкая раница», «Насрэддзін», «Суседзі», «Я — маладагвардзец»...

У 1960—1970-я гады Юсіф Азімзадэ займаў пасады

галоўнага рэдактара газеты «Літаратура і мастацтва», кансультанта па мастацкім перакладзе ў Саюзе пісьменнікаў Азербайджана. Памёр 6 сакавіка 1984 года.

Даследчыкам азербайджанска-беларускіх літаратурных сувязей варта звярнуць увагу і на імёны, жыццяпісы іншых азербайджанскіх літаратараў. У 1831 годзе ўжо ў іншым паходзе быў на Беларусі азербайджанскі паэт Рагім-бек Угурлу-бек аглы Угурлубекаў (1814—1864). У 1936 годзе ў Мінску прайшоў вечар азербайджанскай паэзіі, у якім прынялі ўдзел азербайджанскія паэты Гусейн Джавід і Мікаіл Мушфіг, пасля праз некаторы час рэпрэсіраваны ў сябе на радзіме...

Раман СЭРВАЧ

Простыя рэчы

Вышыты адказ хуткаплыннасці жыцця

Майстрыха з Вілейшчыны Ларыса Ількевіч Мапранае ў вышыванкі не толькі сваіх родных (мужа, сыноў, нявестак, унука), але і ўсіх, каму даспадобы каларытныя, эlegantныя строі. Пры гэтым аддае перавагу элементам традыцыйнага нацыянальнага, што сведчыць пра яе павагу да культуры продкаў, гісторыі краю і народнай творчасці.

З Ларысай мы знаёмыя з дзяцінства, больш як чатыры дзесяцігоддзі. Калісьці вучыліся ў адным класе музычнай школы пры Маладзечанскаму музвучылішчы. Апошнія некалькі гадоў я не паспяваю за ёй, дакладней — за яе актыўнай творчасцю. Мне складана адсачыць новыя работы маёй прыяцелькі, пра якія даведваюся дзякуючы сусветнай павуціне. Дзіўлюся: калі яна ўсё паспявае?!

Паказчык хуткаплыннасці жыцця — яе чарговыя вышыванкі, інтэр’ерныя лялькі, сувеніры, ручнікі, сурвэткі, хрысцільныя камплекты для немаўлят, вязаныя кручком і пруткамі разнастайныя хатнія рэчы, карціны, вышытыя крыжыкам, нават гадзіннікі з арнаментам і г. д. Не ўсё, створанае рукамі майстрыхі, можна бабачыць на яе асабістых старонках у сацыяльных сетках. Шмат пра што паведамляюць нашы агульныя «фрэнды», выстаўляючы свае фатаграфіі ў адмысловых вышыванках. Аднак пра ўсё па парадку.

Па прафесіі Ларыса музыкант, баяністка. Пасля заканчэння Маладзечанскага музычнага вучылішча атрымала накіраванне ў Нарачанскую музычную школу Вілейскага раёна. У аграгарадок Людвінава, дзе цяпер жыве, трапіла выпадкова. На адным з канцэртаў яе заўважыла кіраўніцтва мясцовага саўтаса «Беларускі». Запрасілі дырэктарам Дома культуры, далі кватэру. Работу сваю Ларыса любіла. Пры ёй быў арганізаваны хор (больш за 40 чалавек), які паспяхова выступаў на святочных мерапрыемствах, на аглядах мастацкай самадзейнасці. Сёння яна працягвае працаваць выкладчыцай музыкі ў філіяле Даўгінаўскай музычнай школы, што месціцца ў Людвінаве. А вольны час прысвячае творчасці.

Вязач кручком яе навучыла яшчэ ў дзяцінстве бабуля. З гадоў 15 пачала вязач пруткамі. Шыць, вышываць, плесці карункі вучылася сама, а падручнікам і дардцам стаў інтэрнэт. Першымі вышытымі карцінамі

Калаж Святланы Таргонскай.

Ларыса Ількевіч і яе вырабы.

былі іконы. Тады яна перахварэла на анкалогію і, атрымаўшы благаслаўленне свяшчэнніка, стварыла некалькі абразоў, якія і сёння захоўваюцца дома. Першай і самай дарагой стала ікона Казанскай Божай Маці. А наогул вышыла больш як 50 абразоў, якія разышліся па ўсім свеце. Затым захапілася вышываннем партрэтаў, нацюрмортаў, пейзажаў.

Вышыванку для сябе і сваіх сыноў я заказала менавіта ў Ларысы, бо мне падабаліся якасць і вышыўкі, і натуральных матэрыялаў. Тканіну, пераважна лён, Ларыса набывае на Аршанскім льнокамбінаце. Ніткі і розную драбязу для рукадзелля — праз інтэрнэт-крамы. Ідзі для беларускага арнаменту таксама знаходзіць у інтэрнэце. А яшчэ набыла спецыяльную літаратуру, каб быць больш дасведчанай у сімволіцы. За дзень вышывае на 30—60 метраў ніткі. Адночы, завяршыўшы вышыўку кашулі, падлічыла вышытыя зорачкі — іх на кашулі 129! Кожная зорачка складаецца з 61 крыжыка, а ў выніку — 7869 крыжыкаў толькі на зорачках! А яшчэ ў арнаменце ёсць ромбікі, палосачкі, іншыя элементы.

У залежнасці ад колькасці вышыўкі на выраб патрабуецца два-тры тыдні працы. Бываюць выпадкі, калі

тэрміновы заказ выконвае літаральна за суткі. Цяпер працуе над вельмі складаным і аб’ёмным вырабам: трэба «апрануць» у фіранкі з народным арнаментом чатыры акенцы вялікага бярвеністага дома. Акрамя вышыўкі крыжыкам, там шмат мярэжкі.

Пра сваё захапленне, якое яна называе рамяством і не замахваецца на высокае званне майстра, Ларыса кажа як пра магчымасць зрабіць прыемнае для людзей, атрымаць удзячныя водгукі і ўбачыць свае работы на фотасесіях з розных куткоў зямнога шара. І гэта не перабольшанне. Беларускія вышыванкі, абярэгі, торбачкі з ручной вышыўкай, сашэ разлятаюцца па розных краінах. У Маскву для Наталлі Бухціяравай, якая вядзе блог «Пра сервіроўку і ежу», беларуская вышывальшчыца даслала камплект ільняных сурвэтак і дарожку з нацыянальным беларускім арнаментом. З краін Каўказа, Украіны, блізкага і далёкага замежжа далятаюць у Людвінава шчырыя словы падзякі і захаплення, а часам і новыя заказы ад тых, хто ведае цану ручной працы.

Не магу стрымацца, каб не працытаваць некаторыя з іх, адсочаныя ў сацыяльных сетках. Вось водгук ад Раісы Раманені:

«Сёння я буду як мадэль, бо хачу паказаць працу, якую для мяне зрабіла выдатная майстрыха Ларыса Ількевіч. Яе залатыя рукі вышывалі маю кашулю і фартух... Той, хто мае нацыянальную вопратку, добра ведае, якое гэта адчуванне, калі апранаешся ў сваё, няхай нават стылізаванае, адзенне. Сімвалы Радзімы, як і мова, — тая непарыўная сувязь, якая праходзіць праз усе часы і належыць усім, хто жыў, жыве і будзе жыць у гэтай краіне».

А вось водгук з ЗША: «Паглядзіце, як стыльна апраналіся нашы продкі, як удала спалучаюцца ўсе элементы. Для нашых маленькіх кнопчак у Сіэтле майстрыца расшыла міні-кашулькі. Дзякуй, Larisa Ilkevich. Будучы нашыя паненкі князеўнамі хадзіць у дзіцячы садочак на прэзентацыі па Беларусі».

Вельмі часта на старонках Ларысы з’яўляюцца фатаграфіі з дзеткамі ў вопратцы з нацыянальным арнаментом. Майстрыха прызнаецца, што марыць стварыць дзіцячы камплект, вышыты ў беларускай традыцыі.

Ала СТРАШЫНСКАЯ
Фота даслана аўтарам

зваротная сувязь

Кароль Стах і Антыгона

Упраграме «Літаратурная анталогія» канала «Культура» Беларускага радыё слухайце працяг рамана Георгія Марчука «Крык на хутары». У «Радыёбібліятэцы» гучыць твор Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха». Апавяданні беларускіх і замежных аўтараў чакаюць слухачоў у праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вяртальным эфіры выхадных.

Для аматараў паэзіі па выхадных — праграма «Прачулым радком», якая гэтым разам прапануе вершы Уладзіміра Караткевіча.

Змест праграмы «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю складуць радыёверсіі спектакля Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага «Начныя карлікі і Антыгона» па творы Людмілы Разумоўскай, а таксама пастапоўкі «Мар’я» паводле апавядання Юрыя Убога і «Сцерлядзь — рыба старажытная» па матывах апавядання Віля Ліпатава. Прыхільнікам дзіцячага радыётэатра канал «Культура» ў суботу і нядзелю ў 10.05 прапануе гісторыі Ханса Крысціана Андэрсена, галоўны персанаж якіх — Оле Лукое.

Чытанні для маленькіх ладзяцца па буднях у межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя».

У гэтыя дні гучаць старонкі кнігі Уладзіміра Васюкова «Дахавік Казік». Штовечар у 21.00 выходзіць «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю ўвазе слухачоў — праект пісьменніка Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці», у якім праз аўтарскую паэзію і прозу апавядаецца пра станаўленне творчай асобы. Госьця эфіру радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы», што гучыць у нядзелю і сераду, — паэтэса з Камянца Настасся Нарэйка.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

13 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 8 імя М. Багдановіча на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым, прысвечаную Дню маці (12.00).

14 кастрычніка — у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Я. Купалы на творчы вечар Фёдара Баравога «Родная старонка» (17.30).

9 кастрычніка 50-годдзе святкуе Эмілія Альгірда Пранскутэ, актрыса.

10 кастрычніка — 225 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Без-Карніловіча (1796—1862), гісторыка, краязнаўца, этнографа.

10 кастрычніка 80-гадовы юбілей адзначае Яўген Гладкоў, цымбаліст, педагог, народны артыст БССР.

13 кастрычніка — 125 гадоў з дня нараджэння Мікалая Шчакаціхіна (1896—1940), мастацтвазнаўца, гісторыка, тэарэтыка мастацтва, педагога.

14 кастрычніка 85-годдзе адзначае Ганна Мятлюк, мовазнаўца.

14 кастрычніка 75-гадовы юбілей святкуе Георгій Крэмка, мастак дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

14 кастрычніка — 75 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Кузьменкі (1946—2004), піяніста, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

15 кастрычніка — 110 гадоў з дня нараджэння Яфіма Гава-рушкі (1911—1992), празаіка, публіцыста.

15 кастрычніка — 100 гадоў з дня нараджэння Веніяміна Блажэннага (Веніямін Айзенштат; 1921—1999), паэта.

15 кастрычніка 95 гадоў спаўняецца Леаніду Мінько, этнографу.

15 кастрычніка — 85 гадоў з дня нараджэння Алеся Шлега (1936—1998), празаіка, паэта, публіцыста, кінадраматурга, перакладчыка.

15 кастрычніка — 75 гадоў з дня нараджэння (1946—2016) Юрыя Васілеўскага, дырыжора, заслужанага артыста БССР.

15 кастрычніка 75-годдзе адзначае Валеры Смірноў, акцёр, заслужаны артыст БССР.

Выходзіць з 1932 года

ЛіМ Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія: Таццяна Арлова, Аляксей Бадак, Дзяніс Барсукоў, Віктар Гардзеі, Уладзімір Гніламёдаў, Вольга Дадзіёмава, Жана Запартыка, Анатоль Казлоў, Анатоль Крэйдзіч, Віктар Кураш, Аляксей Марціновіч, Вячаслаў Нікіфараў, Мікалай Чаргінец, Іван Чарота, Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 намеснікі галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74

адказны сакратар — 377-99-73 адзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98 адзел прозы і паэзіі — 317-20-98 адзел мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.
Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісаны ў друк 07.10.2021 у 11.00 Ум. друк. арк. 3,72 Наклад — 660

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013 Заказ — 2635 Д123456789101112 М123456789101112 Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.